

Yaponiyanın İmperatoru Əlahəzrət Naruhitoya

Əlahəzrət!

Yaponiyanın milli bayramı - Təvəllüd Günü'nüzün münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqımıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırmaqdan məmnunluq duyuram.

Bela bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, dost Yaponiya xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 22 fevral 2023-cü il

Erməni faşizminin Xocalı cinayəti

44 günlük Vətən savaşındakı zəfər nəticəsində Xocalıda soyqırımına məruz qalmış vətəndaşlarımızın ruqları rahatlıq tapdı

Ötən əsrin 80-ci illərinin sonuna doğru Dağlıq Qarabağın təcridcən Azərbaycandan ayrılması üçün məkrli planlar işə düşəndə ermənilərə əsas dəstəyi SSRİ-yə rəhbərlik edən M.Qorbaçov verirdi. Elə bu dəstəyin göstəricisi idi ki, 1988-ci ilin fevralında keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin yalnız erməni deputatlarının iştirakı ilə keçirilən növbədənəknər sessiyası vilayətin Azərbaycanın tərkibindən çıxarılaraq Ermənistanın inzibati-ərazi bölgüsünə daxil edilməsi barədə qərar qəbul etdi. Azərbaycan SSR Ali Soveti Konstitusiyaya zidd olan qərarı rədd etdikdən sonra Ermənistanın millətçi rəhbərləri "Daşnaksütyun" partiyasının "Türksüz Ermənistan" programını həyata keçirməyə başladılar. Bu işə tarixi Azərbaycan torpaqlarında yaradılan indiki Ermənistan ərazisində olan on minlərlə azərbaycanlıya qarşı böyük qəddarlıqlarla özünü göstərən etnik təmizləməyə rəvac verilməsi demək idi.

→ 4

Ordumuzun hərbi tibb personalı Türkiyədə 71 cərrahi əməliyyat icra edib

Azərbaycan Ordusunun hərbi tibb personalı Kahramanmaraşda Türkiyə Səhiyyə Nazirliyi və Silahlı Qüvvələrinin nümayəndələri ilə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyətini davam etdirir.

Bu barədə AZƏRTAC-ın Müdafiə Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən məlumat verilib. Qardaş ölkədə baş vermiş zəlzələdə zərərçəkənlərə yardım göstərən tibb heyətimiz tərəfindən növbəti 10 cərrahi əməliyyat uğurla icra olunub, həmçinin xəsarət alan 49 nəfər müayinə edilib.

Hərbi həkimlərimiz bu gündəlik ümumilikdə 71 cərrahi əməliyyat icra edib, 468 nəfərə isə ambulator yardım göstərib.

Qeyd edək ki, ümumi cərrah, travmatoloq, LOR cərrah, oftalmoloq, neyrocərrah, revmatoloq, anestezioloq, plastik-rekonstruktiv cərrah, feldşer, əməliyyat tibb bacıları və anesteziqlər olmaqla, Azərbaycan Ordusunun 20 nəfərlik hərbi tibb personalı Prezident İlham Əliyevin göstərişinə əsasən, Türkiyəyə eزام olunub.

Ədalətin təntənəsi

Azərbaycan beynəlxalq hüquq müstəvisində Ermənistanın yalan iddialarını alt-üst etdi

Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsində torpaqlarını 30 illik işğaldan azad etməsi həm də İlahi ədalətin təəcəllisi, haqqın Zəfər çalması idi...

Düz üç onillik ərzində Ermənistan suveren ərazilərimizi işğaldə saxladı, erməni silahlı qüvvələri tərəfindən hələ Birinci Qarabağ müharibəsindən başlayaraq azərbaycanlı hərbiçilərə, eləcə də mülki şəxslərə qarşı dünyada misli görünməmiş qırğınlar törədildi.

1992-ci il fevralın 26-da Ermənistan Xocalıda soyqırımı törətdi, bütöv ailələri yer üzündən silədi. Bu günə qədər də Ermənistan Birinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində itkin düşmüş 4000-ə yaxın azərbaycanlının taleyi barədə heç bir məlumat verməyib.

Dəhşətli məqamlardan biri isə Ermənistanın bütün bu hərbi cinayətləri dünyanın gözü qarşısında törətməsi və beynəlxalq hüquq çərçivəsində heç bir məsuliyyətə cəlb olunmaması, təcavüzkar ölkəyə hansısa bir sanksiya tətbiq olunmaması idi.

Amma dünyanın bəzi qərəzli təşkilatlarının və ölkələrinin bütün müqavimətlərinə, Ermənistanı qorunmalarına baxmayaraq, Vətən müharibəsində Azərbaycan işğalçı torpaqlardan qovaraq ədalətli güc yolu ilə özü bərpə etdi.

Postmüharibə dövründə isə dövlətimizin əsas prioriteti beynəlxalq hüquq çərçivəsində əhəlinin hüquqlarının qorunması və Ermənistanın davamlı insan haqları pozuntularına görə məsuliyyətə cəlb edilməsidir.

→ 3

Ermənistan dalana dirənib

Bunu Münhen görüşü də təsdiqlədi

İqtisadi cəhətdən çökən Ermənistan siyasi səhəddə də çıxılmaz duruma düşüb. Necə deyirlər, düşmən ölkə özünü siyasi bataqlığa sahib.

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan xeyli müddətdir ki, Rusiya ilə Qərbi arasında erməni "rəqsi" oynayırdı. Siyasətdə buna bəzən "siyasi manevr" də deyirlər. Ermənistanın siyasi rəhbərliyi hesab edirdi ki, özünü qərbərəst göstərməklə Azərbaycana siyasi təzyiqlər edib istədiyinə nail olacaq. Amma unudurdur ki, 2020-ci ildə hərbi cəhətdən tamamilə məhv olmaq ətrafındadır. Üçtərəfli Bəyanata imza atmaqla üzünə ciddi öhdəliklər götürüb bundan xilas oldu. İndi isə bu öhdəlikləri yerinə yetirməyə məcburdur.

Ermənistanın "sürüşkən" siyasəti yaxın gələcəkdə bu ölkə üçün yaxşı heç nə vəd etmir. Hətta bu, onun üçün beləyə çevrilə bilər. Bu baxımdan Münhen görüşünün ilkin nəticələrini də rəsmi Bakının önəmli diplomatik uğuru hesab etmək olar. Xüsusilə də dövləti-

mizin başçısı İlham Əliyevin üçtərəfli görüşdə irəli sürdüyü Zəngəzur dəhlizində və Laçın yolunda sərhəd-keçid və nəzarət-buraxılış məntəqələrinin yaradılması təklifi olduqca böyük önəm daşıyır. Prezident İlham Əliyevin nəzarət-buraxılış məntəqələrinin yaradılması təklifi ABŞ və Qərbin maraqlarına da tamamilə cavab verir. Prezident İlham Əliyev ABŞ dövlət katibi E.Blinkenin vasitəçiliyi ilə baş tutan üçtərəfli görüşdə bu təklifi irəli sürməklə Ermənistanı olduqca çətin vəziyyətə salmış oldu.

→ 3

Müəllimlərin maasları artırıldı

Bununla bağlı Prezident İlham Əliyev sərəncam imzalayıb

Mədəniyyət Nazirliyinin strukturu təkmilləşdirilir

Prezident bununla bağlı müvafiq sərəncama dəyişiklik edib

→ 2

Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsində Ermənistanın tələbləri rədd edildi

Fevralın 22-də Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi "İrqi ayrı-seçkiliklərin bütün formalarının ləğvi edilməsi haqqında" Beynəlxalq Konvensiyanın tətbiqi ilə bağlı məhkəmə işi üzrə (Azərbaycanın Ermənistanla qarşı) qərarını açıqlayıb.

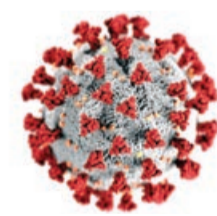
Qərara əsasən, Ermənistanın bəzi tələbləri rədd edilib. Belə ki, Ermənistanın tələflərinin mübahisəsini gərginləşdirməkdən çəkinməklə bərdə hələ də öhdəlik daşdığı məhkəmə tərəfindən bir daha təsdiq olundu. Eyni zamanda Ermənistanın Azərbaycanın etirazlarını təşkil və dəstəkləməsinə dayandırması və Qarabağa təbii qaz və digər kommunal xidmətlərin verilməsini dərhəl bərpə etməsi iddiaları ilə bağlı tələbləri rədd edilib.

Azərbaycan hər zaman beynəlxalq hüquq çərçivəsində öz haqlarını tələb edib. Müharibədə uduzan Ermənistan isə fürsət düşdükcə beynəlxalq instansiyalara, müəyyən dairələrə müraciət edərək, öz yalanları, riyakarlıqları ilə nəşə qazanmağa, öldürməyə çalışıb. Bu ölkə hər yola əl ataraq sülh prosesini ləngitmək üçün say göstərib. Ölkəmiz isə beynəlxalq səviyyədə arqumentlərlə, hüquq və normalara uyğun olaraq öz haqlarını daim tələb edib, hüquqlarını qoruyub, ədaləti bərpə edib.

→ 3

COVID-19 başa çatır

Çin dövləti COVID-19-la mübarizədə "həllədiçi qələbə" qazandığını elan edib. Eyni zamanda vətəndaşlara xəbərdarlıq edilib ki, vəziyyət yaxşılaşsa da, virus hələ də dünyada dövr edir və mutasiyaya uğrayır. Ölkədə yaşlılar üçün koronavirusa qarşı peyvənd səviyyəsinin artırılacağı da bildirilib. Ən çox əhəli

olan ölkənin pandemiyaçı çıxması isə böyük uğurdur. Son üç ildə COVID-19 epide-

miyasının təsiri ilə əlaqədar Çin və Azərbaycan arasında müntəzəm birbaşa uçuşlar müvəqqəti olaraq dayandırılmışdır. Çinlə Azərbaycan arasında mart ayından etibarən birbaşa uçuşlar bərpə ediləcək. Martın 13-ü və 20-də bir reys həyata keçiriləcək, 26 martdan etibarən isə həftədə iki reysin bərpası planlaşdırılır.

→ 8

Ukraynada müharibənin ildönümü: savaşa davam, yoxsa sülh?

Ukraynada son bir ildə bütöv bir uşaq nəslini 12 aydır zorakılıq, qorxu, itki və faciə yaşayır. Uşaqların həyatının ələ bir aspekti yoxdur ki, bu münaqişədən təsirlənməsin. Müharibənin sona çatacağına ümid edərək oyanacaq. Uşaqlar ölür, yaralanır, onların çoxu valideynlərini, bacı-qardaşlarını, evlərini, məktəblərini, oyun meydancaqlarını itirir. Heç bir uşaq heç vaxt belə təhlükələrindən məhrum olurlar.

UNICEF-in icraçı direktoru Ketrin Russell deyir ki, Ukraynada uşaqlar bir il dəhşət yaşayıblar: "Milyonlarla uşaq soyuq və qorxu hissi ilə yuxuya gedəcək və bu amansız müharibənin sona çatacağına ümid edərək oyanacaq. Uşaqlar ölür, yaralanır, onların çoxu valideynlərini, bacı-qardaşlarını, evlərini, məktəblərini, oyun meydancaqlarını itirir. Heç bir uşaq heç vaxt belə təhlükələrindən məhrum olurlar."

→ 8

Dövlət ümumi təhsil müəssisələrində çalışan, bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış müəllimlərin, həmin müəssisələrin direktor və direktor müavinlərinin, habelə gənclərin çağırışa qədərki hazırlıq rəhbərlərinin əməkhaqlarının artırılması haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən maliyyələşən dövlət ümumi təhsil müəssisələrində çalışan, bilik və bacarıqlarının diaqnostik

qiymətləndirilməsi aparılmış müəllimlərin, həmin müəssisələrin direktor və direktor müavinlərinin, habelə gənclərin çağırışa qədərki hazırlıq rəhbərlərinin aylıq vəzifə maaşları 2023-cü il fevralın 1-dən orta hesabla 10 faiz artırılın.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 fevral 2023-cü il

Dövlət peşə təhsili müəssisələrində çalışan, bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış müəllimlərin, o cümlədən gənclərin çağırışa qədərki hazırlıq və fiziki tərbiyə rəhbərlərinin, idarəetmə və təlim fəaliyyəti ilə məşğul olan işçilərin əməkhaqlarının artırılması haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən maliyyələşən dövlət peşə təhsil müəssisələrində çalışan, bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış müəllimlərin, o cümlədən gənclərin çağırışa qədərki hazırlıq və fiziki tərbiyə rəhbərlərinin, idarəetmə və təlim fəaliyyəti ilə məşğul olan işçilərin aylıq vəzifə maaşları 2023-cü il fevralın 1-dən orta hesabla 10 faiz artırılın.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 fevral 2023-cü il

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin strukturuna daxil olan regional mədəniyyət idarələrinin yenidən təşkili və "Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin strukturunun təkmilləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 29 mart tarixli 1932 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin strukturuna daxil olan regional mədəniyyət idarələri (Sumqayıt Regional Mədəniyyət İdarəsi, Xaçmaz Regional Mədəniyyət İdarəsi, İsmayılı Regional Mədəniyyət İdarəsi, Şəki Regional Mədəniyyət İdarəsi, Kürdəmir Regional Mədəniyyət İdarəsi, Ağstafa Regional Mədəniyyət İdarəsi, Şəmkir Regional Mədəniyyət İdarəsi, Gəncə Regional Mədəniyyət İdarəsi, Bərdə Regional Mədəniyyət İdarəsi, Ağcabədi Regional Mədəniyyət İdarəsi, Ağdaş Regional Mədəniyyət İdarəsi, Sabirabad Regional Mədəniyyət İdarəsi, Biləsuvar Regional Mədəniyyət İdarəsi, Masallı Regional Mədəniyyət İdarəsi və Lənkəran Regional Mədəniyyət İdarəsi) əsasında, "Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 7 iyul tarixli 1386 nömrəli Fərmanının 1.3-1.14-cü bəndləri ilə müəyyən edilmiş Azərbaycan Respublikasının iqtisadi rayonlarının bölgüsünə uyğun olaraq aşağıdakı regional mədəniyyət idarələri yaradılsın:

- 1.4. Qarabağ Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.5. Qazax-Tovuz Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.6. Quba-Xaçmaz Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.7. Lənkəran-Astara Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.8. Mərkəzi Aran Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.9. Mil-Muğan Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.10. Şəki-Zaqatala Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.11. Şərqi Zəngəzur Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.12. Şirvan-Salyan Regional Mədəniyyət İdarəsi.

2. "Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin strukturunun təkmilləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 29 mart tarixli 1932 nömrəli Sərəncamının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 3, maddə 572; 2021, № 1, maddə 79) 2-ci hissəsi ləğv edilsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 fevral 2023-cü il

- 1.1. Abşeron-Xızı Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.2. Dağlıq Şirvan Regional Mədəniyyət İdarəsi;
- 1.3. Gəncə-Daşkəsən Regional Mədəniyyət İdarəsi;

Azərbaycan və BƏƏ arasında hərbi-texniki əməkdaşlıq müzakirə edilib

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Əbu-Dabi şəhərində keçirilən "İDEX-2023" Beynəlxalq Müdafiə Sərgi və Konfransı davam edir.

Bu barədə AZƏRTAC-a Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən məlumat

verilib. Bildirilib ki, sərgi çərçivəsində fevralın 23-də müdafiə sənayesi naziri Məhdət Quliyevnin Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin müdafiə işləri üzrə naziri Məhdət Ahmed Al Boverdi ilə görüşü olub.

Görüşdə iki ölkə arasında hərbi-texniki sahədə əlaqələndirilməsi aparılmış müəllimlərin, həmin müəssisələrin direktor və direktor müavinlərinin, habelə gənclərin çağırışa qədərki hazırlıq rəhbərlərinin aylıq vəzifə maaşları 2023-cü il fevralın 1-dən orta hesabla 10 faiz artırılın.

rin cari vəziyyəti və gələcək əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə edilib, qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər barəsində fikir mübadiləsi aparılıb. Qeyd edək ki, "İDEX-2023" Beynəlxalq Müdafiə Sərgi və Konfransı işini fevralın 24-dək davam etdirəcək.

Qoşulmama Hərəkatı Parlament Şəbəkəsi ilə TÜRKPA arasında əməkdaşlığa dair anlaşma memorandumu imzalanıb

Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarova fevralın 23-də TÜRKPA-nın Baş katibi Süreyya Eri qəbul edib.

Milli Məclisin Mətbuat və İctimaiyyətlə əlaqələr şöbəsindən verilən məlumata görə, spiker bildirib ki, Azərbaycan Milli Məclisi TÜRKPA yarandığı dövrdən bu təşkilatla əməkdaşlığa önəm verib və təşkilatın fəaliyyətinə diqqət və qayğı göstərib. Onun sözlərinə görə, TÜRKPA-nın fəaliyyəti dövlətimiz və xalqlarımız arasında mövcud olan dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin daha da genişləndirilməsinə xidmət edir. Qeyd olunub ki, Milli Məclis TÜRKPA-ya üzv olan ölkələrin qanunverici orqanları ilə geniş əməkdaşlıq əlaqələrinə malikdir və ötən dövr ərzində təşkilatla üzv parlamentlər arasında əməkdaşlıq daha da inkişaf edib.

Milli Məclisin Sədri Qoşulmama Hərəkatı Parlament Şəbəkəsinin fəaliyyəti barədə danışıqlar deyib ki, Prezident İlham Əliyevin Qoşulmama Hərəkatının Sədri kimi mühüm təşəbbüsləri beynəlxalq birlik tərəfindən dəstəklənir. Dövlət başçısının təşəbbüsü ilə yaradılan Qoşulmama Hərəkatı Parlament Şəbəkəsinə beynəlxalq maraq getdikcə daha da artır. Parlament Şəbəkəsi üzv ölkələrin parlamentləri arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsinə imkan verən yaxşı platformadır. O, şəbəkənin

2021-ci ildə Madriddə keçirilən təsis, ötən il Bakıda keçirilən birinci konfransları, həmçinin Manamada keçirilməsi nəzərdə tutulan ikinci konfransına hazırlıq məqsədilə görülməli işlər barədə məlumat verib. Spiker TÜRKPA-nın həm təsis, həm də birinci konfransda təmsil olunmasını yüksək qiymətləndirib.

Spiker Sahibə Qafarova diqqətə çatdırıb ki, Parlament Şəbəkəsi beynəlxalq parlament təşkilatları ilə də əməkdaşlığı genişləndirir. Hazırda

Qoşulmama Hərəkatı Parlament Şəbəkəsi 3 beynəlxalq parlament təşkilatında müşahidəçi statusu alıb. Bunlar Asiya Parlament Assambleyası, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament İttifaqı və Ərəb Parlamentidir.

Göstərilən yüksək diqqətə və təşkilatla verilən dəstəyə görə Milli Məclisin Sədrinə minnətdarlığını bildiren TÜRKPA-nın Baş katibi Süreyya Eri Katibliyin fəaliyyəti haqqında geniş məlumat verib. O, həmçinin TÜRKPA-nın Qoşulmama Hərəkatı

Parlament Şəbəkəsi ilə əməkdaşlığa da böyük əhəmiyyət verdiyini diqqətə çatdırıb. Görüşün sonunda Qoşulmama Hərəkatı Parlament Şəbəkəsi ilə TÜRKPA arasında əməkdaşlığa dair anlaşma memorandumu imzalanıb. Sənədi Milli Məclisin və Parlament Şəbəkəsinin Sədri Sahibə Qafarova və TÜRKPA-nın Baş katibi Süreyya Eri imzalayıblar.

"Azərbaycan"

Prezidentin göstərişi ilə bölgələrdə vətəndaşların qəbulu keçirilir

Fevralın 23-də ekologiya və təbii sərvətlər naziri Muxtar Babayev Abşeron rayonunda yerləşən Heydər Əliyev Mərkəzində vətəndaşları qəbul edib.

Görüş zamanı ətraf mühitin mühafizəsi, meşələrin qorunması, mineral xammal, biomüxtəliflik, işlə təmin olunma və digər məsələlərə bağlı vətəndaşların müraciətləri dinlənib. Qaldırılan məsələlərin bir qismi yerində həllini tapıb, digərlərinin isə araşdırılaraq zəruri tədbirlərin görülməsi barədə nazirliyin məsul işçilərinə müvafiq tapşırıqlar verilib.

Vətəndaşlar bölgə sakinlərinin qəbulu və müraciətlərinə baxılması üçün rahat və əlverişli şərait yaradılmasından razılıqlarını bildirərək onlara göstərilən diqqət və qayğıya görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlıqlarını ifadə ediblər.

* * *

Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin sədri Qoşqar Təhməzli fevralın 23-də Cəlilabad Rayon Heydər Əliyev Mərkəzində Cəlilabad, Biləsuvar və Cəbrayıl rayonlarından olan vətəndaşları qəbul edib, onların müraciətlərini dinləyib, orizə və şikayətlərinə baxıb.

Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin məsul işçilərinin iştirakı ilə keçirilən qəbulda gələn vətəndaşların müraciətləri əsasən regionda bitkiçilik, heyvandarlıq katrların verilməsi, məhsulların laborator müayinələrinin aparılması, heyvan kəsimi fəaliyyəti və bununla bağlı həyata keçirilən baytarlıq nəzarəti və digər məsələlərə

ilə əlaqədar olub. Qəbula gələn hər bir vətəndaşın müraciəti diqqətlə dinlənib, qaldırılan məsələlərin həttdərlə öyrənilməsi və qanunvericiliyin tələblərinə uyğun qısa müddətdə həll edilməsi üçün müvafiq tapşırıqlar verilib.

Vətəndaşların müraciətlərinin bir qismi yerində öz həllini tapıb, qaldırılan bəzi məsələlər isə araşdırılması üçün nəzarətə götürülüb. Agentliyin fəaliyyət dairəsinə aid olmayan müraciətlər müvafiq qurumlara çatdırılmaq üçün qeydiyyata alınıb.

Qəbul zamanı Qida Təhlükəsizliyi İnstitutunun region üzrə yerli bölmələrində işlə təmin olunmaq istəyən, qida sahəsində müvafiq ixtisaslara yiyələnmiş vətəndaşların müraciətlərinə də baxılıb.

AZƏRTAC

Ararat Mirzoyan manipulyasiya ilə məşğul olur

Fevralın 22-də Ermənistan xarici işlər naziri Ararat Mirzoyanın və Lüksemburqun Avropa məsələləri və xarici işlər naziri Jan Asselborn ilə birgə mətbuat brifinqi zamanı səsləndirdiyi fikirləri qətiyyətlə pisləyirik.

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu barədə Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən bildirilib.

Qeyd edilib ki, Ermənistan xarici işlər naziri hər zaman olduğu kimi, sühl prosesi üzrə aparılan müzakirələrdə və danışıqlarda təhrif edərək manipulyasiya ilə məşğul olur. Ermənistan tərəfi verdiyi bəyanatla bölgədə sülhə maraqlı olmadığını bir daha nümayiş etdirir.

Azərbaycanın tövbəli sərvətlərinin talanması, qanunsuz erməni silahlı qüvvələrinin rotasiyası, mina və sursatların daşınması, üçüncü ölkə vətəndaşlarının Azərbaycan ərazisi-

nə qanunsuz keçidi ilə bağlı Laçın yolundan sui-istifadə hallarının qarşısını almaq məqsədilə Azərbaycan tərəfinin sərhəd nəzarət-buraxılış məntəqəsinin qurulması təklifinin güc təbii kimi qiymətləndirilməsi bir daha göstərir ki, Ermənistan Laçın yolunda şəffaflığın təmin edilməsində maraqlı deyil.

Ermənistan tərəfinin yalnız humanitar məqsədlər üçün nəzərdə tutulmuş Laçın yolundan sui-istifadə hallarına son qoyacaq sərhəd nəzarət-buraxılış məntəqəsi təklifindən imtina etməsi bir daha göstərir ki, Ermənistan tərəfinin əsl niyyəti etiraz aksiyalarının "blokada" və "gərgin humanitar vəziyyət" yaratdığı barədə iddialarını təkrarlamaqla yoldan 2020-ci il 10 noyabr üçtərəfli Bəyanata zidd olan qeyri-qanuni məqsədlər üçün istifadəni davam etdirəkdir. Bu, bir daha sübut edir ki, əslində, Laçın yolunda aksiyaların "humanitar vəziyyət"

yaratdığı iddialarının heç bir əsası yoxdur və Ermənistan bu iddiadan yalnız siyasi məqsədləri üçün istifadə edir.

Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin hüquq və təhlükəsizliyi ilə bağlı beynəlxalq mexanizmlərdə dialoq məsələsi barədə Ermənistanın iddialarına gəldikdə qeyd etmək istərdik ki, Münhen danışıqlarında açıq-aydın qeyd edildiyi kimi, bölgədə yaşayan erməni əsilli sakinlərin hüquq və təhlükəsizliyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq təmin edilməlidir.

Azərbaycan tərəfi həmçinin Qarabağ bölgəsinə kənarından gələn və özünü "erməni sakinlərinin nümayəndəsi" kimi təqdim edən şəxslərə deyil, əvvəllər olduğu kimi, erməni sakinlərinin təmsil etmək hüququ olan nümayəndələrə dialoq aparmağa hazır olduğunu be-

yan edib. Ermənistan beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə, habelə ölkələrin qarşılıqlı şəkildə bir-birinin ərazi bütövlüyü və suverenliyini tanıdıqları Praqa və Soçi razılaşmalarına uyğun olaraq Azərbaycanın daxili işlərinə qarışmamalı və ərazi iddialarından əl çəkməlidir.

Lüksemburqlu nazirin bölgədəki vəziyyətdən xəbərsiz şəkildə və beynəlxalq hüququn müvafiq prinsiplərinə tamamilə zidd olaraq nümayiş etdirdiyi qərəzli mövqeyi tamamilə osassızdır. Görünür ki, əvvəllər olduğu kimi, Lüksemburq tərəfi Ermənistan tərəfinin saxta təbliğatının əks olunduğu təzislərdən istifadə təcrübəsindən hələ də əl çəkməyib. Bu kimi təxribat xarakterli və qərəzli bəyanatların bölgənin beynəlxalq hüquq prinsiplərinə hörmət əsasında gələcək inkişafı və tərəqqisini maneə ola bilməyəcəyini bir daha bəyan edirik.

Gürcüstan nümayəndə heyəti XTQ və HDQ hərbi hissələrində olub

Ölkəmizdə rəsmi səfərdə olan Gürcüstan nümayəndə heyəti Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrinin (XTQ) və Hərbi Dəniz Qüvvələrinin (HDQ) hərbi hissələrini ziyarət edib.

Müdafiə Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, əvvəlcə qonaqlar Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hərbi hissəsinin ərazisindəki büstü və şəhidlərin xatirəsinə

ucaldılan abidəsi önünə gül dəstələri düzərək ehtiram nümayiş etdiriblər. Nümayəndə heyətinin xüsusi təyinatlıların hazırlıq prosesi haqqında ətraflı məlumat verilib, qonaqların maraqlandıran suallar cavablandırılıb. Gürcüstan nümayəndə heyətinin rəhbəri hərbi hissənin "Xatirə kitabı"na ürok sözlərini yazıb.

Sonra Hərbi Dəniz Qüvvələrinin hərbi hissəsinə gələn gürcüstanlı nümayəndələr burada şəhidlərin xatirəsinə ucaldılan abidə önünə gül dəstələri düzüblər.

Nümayəndə heyəti hərbi hissədə şəxsi heyət üçün yaradılan şəraitlə praktiki tanış olublar. Hərbi hissənin yaranma tarixi və icra olunan fəaliyyətlərlə bağlı brifinq təqdim edilib. Daha sonra nümayəndə heyəti dəniz xüsusi təyinatlıların nümayiş məşğələlərini izləyib. Qonaqlara dəniz piyadələrinin və xüsusi təyinatlıların istifadəsində olan müasir silahlər, döyüş və nəqliyyat vasitələri təqdim edilib.

Qarşılıqlı hədiyyələr təqdim olunduqdan sonra birgə xatirə şəkli çəkdirilib.

Ədalətin təntənəsi

Azərbaycan beynəlxalq hüquq müstəvisində Ermənistanın yalan iddialarını alt-üst etdi

Əvvəli 1-ci sahə.

İrəvan hərbi cinayətlərindən əl çəkmək istəmir

Ermənistan 44 günlük müharibədəki məğlubiyyətindən dərslər almıyaraq və havadarlarına güvənərək Azərbaycana qarşı hərbi cinayətlər, təxribatlar törədir. 30 illik işğal dövründə torpaqlarımızı mina tarlasına çevirən Ermənistan insan həyatını hədəfə alan terrorçu fəaliyyətini Vətən müharibəsindən sonra da davam etdirir. Azərbaycanda təkcə 2022-ci ilin avqustundan etibarən 2021-ci il Ermənistan istehsalı olan 2700-dən çox mina aşkar edilmişdir.

Eləcə də 10 noyabr 2020-ci il üçtərəfli Bəyanatna zidd olaraq Ermənistan tərəfi Laçın yolundan həm hərbi təxribatlar, həm də qeyri-qanuni iqtisadi fəaliyyət üçün istifadə edib. Rusiya sülhməramlılarının müvəqqəti yerləşdiyi Azərbaycan ərazilərində separatçı rejimin "Qızılbulaq" qızı və "Dəmirli" mis-molibden yataqlarının qanunsuz istismarını və Laçın yolu vasitəsilə sərvətlərimizin talanmasını həyata keçirməsi buna bariz nümunədir. Eyni zamanda faktlarla təsdiqlənib ki, Ermənistan Laçın yolundan öz ölkəsində istehsal olunan minaları Rusiya sülhməramlılarının müvəqqəti yerləşdiyi Qarabağ iqtisadi rayonuna daşımaq və Azərbaycana qarşı təxribatlar törətmək məqsədilə istifadə edib.

Bir sözlə, Ermənistan beynəlxalq cozasızlıq mühitindən həvəslənərək xalqımıza, ölkəmizə qarşı davamlı təxribatlar törədir, cinayətkar əməllərini davam etdirir.

Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi Ermənistanın Laçın yolundakı aksiya ilə bağlı vəsatətini ləğv edib

Azərbaycan Vətən müharibəsində hər b meydanında Ermənistanı məğlubiyyətə uğrattığı kimi, beynəlxalq hüquq müstəvisində də təcavüzkar ölkənin dünyanı aldatmağa yönəlmiş yalan iddialarını alt-üst edir.

Bu baxımdan ölkəmizin Ermənistanın soydaşlarımızın insan hüquqlarını məqsədyönlü şəkildə pozmasına cavab olaraq, "İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Beynəlxalq Konvensiya (CERD) çərçivəsində təcili tədbirlər görülməsi məqsədilə Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinə müraciət etməsinin də mütləq əhəmiyyəti oldu.

Elə cari il fevralın 22-də BƏM-in "İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Beynəlxalq Konvensiyanın tətbiqi ilə bağlı məhkəmə işləri üzrə müvəqqəti tədbirlər dairəsinə daxil olan Ermənistanın soydaşlarımızın hüquqlarını qəsdən pozmasının beynəlxalq hüquq çərçivəsində daha bir təsdiqidir.

Xarici işlər nazirinin müavini Elnur Məmmədov "İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Beynəlxalq Konvensiyanın tətbiqi ilə bağlı məhkəmə işləri üzrə Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin 22 fevral 2023-cü il tarixli qərarına dair keçirdiyi brifinqdə məlumat verib ki, Ermənistan əsas 3 məsələyə baxılması üçün Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinə müraciət

etdi və bunlardan biri 12 dekabr tarixində Laçın yolunda ekofaalların, vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin keçirdiyi dinc aksiya ilə bağlı olub. Ermənistan məhkəməyə müraciətində aksiyanın süni şəkildə təşkil olunmasının təsdiqi barədə sübutları məhkəməyə təqdim edib. Fevralın 22-də açıqlanan qərarla məhkəmə Ermənistanın vəsatətini ləğv edib və aksiyanın Azərbaycan hökuməti tərəfindən təşkil olunması ilə bağlı fərziyyəni ləğv edib.

Nazir müavini onu da bildirdi ki, məhkəmə prosesi zamanı işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə Ermənistanın 2021-ci ildə istehsal edilmiş minaların aşkarlanması haqda Azərbaycan tərəfindən ortaya qoyulan faktların heç birini Ermənistan təkbirə də bilməyib: "Həmçinin bu minalar ancaq Laçın yolu vasitəsilə götürülüb. Bu da onu göstərdi ki, son 2 ildə Ermənistan üçtərəfli Bəyanatdan irəli gələn öhdəliklərini pozur".

Ermənistanın iddialarının heç bir əsası yoxdur

Ermənistan tərəfindən Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi qarşısında qaldırılan ikinci məsələ guya Azərbaycan hökuməti tərəfindən Qarabağda yaşayan və Azərbaycan vətəndaşı olan erməni-əsil şəxslərin bu və ya digər ehtiyaclarının ödənilməsi ilə bağlı idi.

E.Məmmədov Ermənistanın bu məsələləri 2021-ci ilin martından mütləq şəkildə qaldırdığını, Azərbaycanın da davamlı şəkildə öz mövqeyi-

ni bildirdiyini söyləyib: "Orada yaşayan hansısa bir vətəndaşın hüquqlarının pozulmadığına dair sübutlar məhkəməyə təqdim olunub. Məhkəmə də Azərbaycanın bu mövqeyini dəstəkləyib. Qərarda qeyd olunub ki, Azərbaycan tərəfi qaz, elektrik və internet xidmətinin təchizatına heç bir müdaxilə etməyib və bu iddiaların heç bir əsası yoxdur".

Ermənistanın Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi qarşısında irəli sürdüyü digər məsələ isə bütün şəxslərin, nəqliyyat vasitələrinin və yüklərin tam dayanıqlı və azad şəkildə Laçın yolundan keçməsi ilə bağlı Azərbaycana öhdəliyin müəyyən edilməsinə dair olub. Bununla bağlı da Azərbaycan tərəfi öz mövqeyini bildirib, bu günə qədər olduğu kimi, bundan sonra da öz öhdəliklərinə sadıq qaldığını məhkəmə dinləmələrində səsləndirib. Məhkəmə qərarını açıqlayanda Azərbaycanın öhdəliyinə sadıq olduğunu vurğulayıb.

Göründüyü kimi, ölkəmiz beynəlxalq hüquq çərçivəsində əhalisinin hüquqlarının qorunması və Ermənistanın davamlı insan haqları pozuntularına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi istiqamətində mütləq tədbirlər görür.

Necə ki Azərbaycan Vətən müharibəsində ay-ulduzlu üçrəngli bayrağını Şuşada dalğalandıraraq ədaləti təmin etdi, elə həmin qətiyyətlə də Ermənistanı xalqımıza, ölkəmizə qarşı törətdiyi cinayət əməllərinə görə bütün beynəlxalq hüquq platformalarında məsuliyyətə cəlb olunmasına və cavab verməsinə məcbur edəcəkdir.

Yasəmən MUSAJEVA,
"Azərbaycan"

Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinə Ermənistanın tələbləri rədd edildi

Əvvəli 1-ci sahə.

Azərbaycanın uğuru

Milli Məclisin deputatı Tahir Kərimli qəzetimizə açıqlamasında deyib ki, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin "İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Beynəlxalq Konvensiyanın tətbiqi ilə bağlı qərarları alqışa layiqdir. Ermənistanın bir sıra iddialarının rədd edildiyini xatırladan deputat bildirib ki, onlar əsas 3 məsələyə baxılması üçün məhkəməyə müraciət etmişdilər.

O qeyd edib ki, həmişəki kimi yalan məlumatlar əsasında iddialar qaldıraraq Ermənistanın tələbləri beynəlxalq müstəvidə rədd edilib: "Məhkəmə Ermənistanın Laçın yolunda ekofaalların, vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin keçirdiyi dinc aksiyanın saxta və iştirakçılarının guya Azərbaycan hökuməti tərəfindən öyrədilmiş şəxslər olması, eyni zamanda aksiyanın hökumət tərəfindən təşkil olunması fərziyyələri ilə bağlı vəsatətini ləğv edib. Həmçinin Ermənistanın Azərbaycan tərəfindən guya Qarabağda yaşayan ermənilərin qaz və elektrik enerjisi ilə təchizatının kəsildiyi, qəsdən verilməsi ilə bağlı iddiaları da rədd edilib".

Tahir Kərimli qeyd edib ki, məhkəmənin Ermənistan tərəfindən minaların yerləşdirilməsinin müvəqqəti tədbirlərin tətbiq dairəsinə uyğun olmadığı barədə əvvəlki qərara yenidən baxılması məhiyyətə qərar deyil. Burada Azərbaycan Ermənistanın cavabdehliyi məsələsinə ortaya qoyur.

Deputat məhkəmənin Azərbaycanın üzünə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirdiyini qeyd etdiyini də xatırladıb.

Ölkəmiz hüquqi müstəvidə mübarizəsini davam etdirməlidir

Milli Məclisin deputatı Asim Mollazadə də qeyd edib ki, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi Ermənistanın irəli sürdüyü iddiaları rədd edib. Deputat vurğulayıb ki, Azərbaycanın hüquqi müstəvidə öz mübarizəsini davam etdirməsi olduqca vacibdir: "Ermənistanın törətdiyi cinayətlərlə bağlı hüquqi müstəvidə, hər bir istiqamətdə iddialarımızı peşəkar səviyyədə irəli sürməliyik. Bütün mümkün olan platformalarda iddialar qaldıraraq Ermənistanın cinayətkar və beynəlxalq hüquqa zidd əməllərinə hüquqi qiymət almalıyıq. Azərbaycan bu istiqamətdə öz səylərini daha da gücləndirməlidir".

Asim Mollazadə onu da qeyd edib ki, Azərbaycanın hüquq-mühafizə orqanları bu günlərdə Xocalı soyqırımını törədən cinayətkarlarla bağlı da məsələ qaldırmaqla, beynəlxalq orqanlar, həmçinin İnterpol vasitəsilə onların həbsinə nail olmalıdır: "Onların sərbəst hərəkətlərinin qarşısı alınmalıdır. Hər bir imkandan istifadə edərək cinayətkarları cəzalandırmağa cəhd etməliyik, çünki cinayətkar cəzalandırılmazsa, öz əməllərini təkrarlayacaqdır".

Əsmər QARDAŞXANOVA,
"Azərbaycan"

Sənaye zonalarında istehsal edilən məhsullar 50-dən çox ölkəyə ixrac olunur

Dünya iqtisadiyyatının inkişaf mərhələsinə diqqət yetirdikdə görürük ki, dövrün tələblərinə uyğun olaraq istehsal və xidmət formaları da dəyişir. Texnoparklar məhz belə bir reallığın məntiqli nəticəsində meydana gəlib və qısa vaxt ərzində özünü doğrultub. Əks halda dünyanın istehsal və xidmət sahələri sırasından öndə olmaz.

Bəs sənaye zonaları istehsalçılar və investitorlar üçün nə ilə cəlbədicidir? İlk növbədə onlara edilən güzəştlərdir. Bu güzəştlərə görə ki, sahibkarlar sənaye zonalarında fəaliyyət göstərməyə üstünlük verirlər. Hətta bir çox ölkələr daha çox xarici və yerli kapitalı cəlb etmək üçün həmin zonalarda "vergi cənnəti" də yaradırlar.

Azərbaycanda da sənaye zonalarında işləmək üçün investitorlara müxtəlif güzəştlər edilir. Məsələn, vergi güzəştləri, istehsal və xidmət üçün götürülən avadanlıqların gömrük rüsumlarından azad olunması və s. Dövlət tərəfindən edilən bu güzəştlər səmərəsiz qalmır. Sənaye zonalarına yerli sahibkarlarla yanaşı, dünyanın müxtəlif ölkələrindən çoxsaylı iş adamları da maraq göstərirlər.

Güzəştlərdən savayı, sənaye zonalarında bütün infrastruktur da dövlət vəsaiti hesabına yaradılır. Yəni investitorların ərazilərə su, işıq, qaz və yol çəkmək problemləri olmur. Bu o deməkdir ki, investitorun iş görmək üçün çəkəcəyi xərclər yarımçıq azalır, o, yalnız istehsal və xidmət sahəsinin tikilməsinə xərc çəkir.

Bütün bunlar Azərbaycanın ixracı strukturuna da təsiriz ötürür. Başqa sözlə desək, sənaye zonalarının inkişafı ixracın artmasına və idxalın azalmasına səbəb olur. Hər iki faktor isə ölkənin maliyyəni dayanıqlığını təmin edir, üstəlik, əhalinin məşğulluq perspektivlərini artırır.

İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi (İZİA) tərəfindən verilən məlumata görə, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən sənaye zonalarında indiyədək ümumilikdə 8,8 milyard manatlıqdan çox məhsul istehsal edilib və həmin məhsulların 2,9 milyard manatlıq ixrac olunub. 2022-ci ildə isə sənaye zonalarının rezidentləri tərəfindən 2,9 milyard manat dəyərində məhsul satışı həyata keçirilib ki, bunun da 1,1 milyard manatlıq ixracın payına düşüb. 2021-ci ildə müqayisədə satış 22,7, ixrac 13 faiz artıb. Bu dövrdə sənaye zonalarının qeyri-neft sənayesi məhsulları istehsalında xüsusi çəkisi 16,7, ixracında 29,5 faiz təşkil edib. Sənaye zonalarında isteh-

sal olunan məhsullar dünyanın 50-dən çox ölkəsinə ixrac olunub.

O da bildirilib ki, indiyədək sahibkarlar tərəfindən sənaye zonalarına 6,47 milyard manatdan çox investisiya yatırılıb, 10300-dən artıq daimi iş yeri yaradılıb. Mövcud layihələr üzrə növbəti mərhələdə sənaye zonalarına əlavə 460 milyon manata yaxın investisiyanın yatırılması və 4500-dən artıq yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur.

İZİA-nın idarəçiliyində olan Sumqayıt Kimiya Sənaye Parkının rezidenti "STP" MMC-nin Kabel istehsalı müəssisəsi (STP Global Cable) Azərbaycanda ilk dəfə olaraq sualtı hövzələrdə istifadə edilən kabel istehsalına başlayıb. Qeyd edək ki, illik istehsal gücü 120 min ton təşkil edən müəssisədə məişət və sənayedə müxtəlif məqsədlər üçün istifadə olunan ümumilikdə 28 min çeşiddən artıq kabel və naqıl istehsal etmək mümkündür. Müəssisə ölkəmizdə 110 kilovoltluq və fiber optik kablərin yeganə istehsalçısıdır. Hazırda müəssisədə mis və alüminium elektrotexniki çubuqların, 6 kilovoltluqdan 500 kilovoltla qədər orta, yüksək və ifrat yüksək gərginlikli güc kablərinin, eləcə də aşağı gərginlikli kablərin, hava xətləri üçün naqılların, həmçinin telefon və LAN kablərinin istehsalı üzrə 70 istehsal xətti fəaliyyət göstərir.

Azərbaycanda texnoparkların flaqmanı olan Sumqayıt Kimiya Sənaye Parkında bu il 4 müəssisənin (Çin kapitalı) "Azərbaycan Vanhong Ceramics Co." MMC-nin Keramik plitələrin istehsalı müəssisəsi, "AK Pack" MMC-nin Mat və parلاق ambolaj istehsalı müəssisəsi, "Novus Plastica" MMC-nin Polimer məhsullarının emalı müəssisəsi, "UPI - Universal Packing Industry" QSC-nin Qablaşdırma məhsullarının (qofro karton, zərif, fayl və s.) istehsalı müəssisəsi istehsal fəaliyyətinə başlaması planlaşdırılıb. Ümumi investisiya həcmi 90 milyon manatdan çox olan bu müəssisələrdə həmçinin 600-dən artıq yeni daimi iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur.

Rüstəm KAMAL,
"Azərbaycan"

Ermənistan dalana dirənib

Bunu Münhen görüşü də təsdiqlədi

Əvvəli 1-ci sahə.

Belə ki, rəsmi Bakımın Ermənistanın Zəngəzur dəhlizinin açılmasını tələb etməsindən Paşinyan hakimiyyəti Azərbaycana qarşı qara piar kimi istifadə edirdi. Ermənistanın rəsmi dairələri Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizini hərbi yolla açmaq niyyətində olması barədə feyk xəbərlər tirajlayırdı. Dövlətimizin başçısı bu təklifi ilə Ermənistanın ittihamına birdəfəlik son qoymuş oldu. Bundan sonra geopolitik və regional sülh proseslərinin məhz Azərbaycan liderinin həmin təklifinin təsiri altında olacağı qətiyyəni şübhə doğurmur.

Maraqlı olan budur ki, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan da məsələyə etirazını bildirməyib. Görünür odur ki, Ermənistanın baş naziri belə bir sürprizlə qarşılaşacağına heç güman da etməmişdir. İndi qalır rəsmi İrəvanın həm Zəngəzur dəhlizinin giriş-çixışlarında nəzarət-buraxılış məntəqələri yaratması, həm də eyni addımların Laçın yolunun sərhəd hissəsində işlərinin qayılmaqlığını qəbul etməsi.

Münhen görüşündə dövlətimizin başçısı danışıqlar prosesində Qarabağın erməni icmasıının nümayəndəsinin də iştirakının mümkün olduğunu xüsusi olaraq vurğula-

ladı. Eyni zamanda prinsiplər olaraq bildirildi ki, bu şəxs Qarabağa "ixrac" olunmuş şəxs olmamalıdır. Qarabağda doğulub, orada yaşayan şəxs olmalıdır. Görünür budur ki, Azərbaycan Prezidentinin səsləndirdiyi bu fikir də dəqiq hədəfə dəyib, Ermənistan siyasət dairələrinin müzakirə mövzusu olub. Ermənistan parlamentinin keçmiş deputatı Sofya Hovsepyanın sözlərinə görə, Azərbaycan Prezidentinin açıqlamasından sonra Xankəndidə separatçı rejim daxilində qütbləşmə getdikcə dərinləşir və bu, insanlar arasında qeyri-müəyyənliyi artırır. Sofya Hovsepyan deyir: "Siyasi vəziyyət çox mürəkkəbdir, insanlar baş verənləri anlamırlar. Bu vəziyyəti Azərbaycan yaradıb. İlham Əliyevin sözləri siyasət proseslərdə (separatçı) Sofya Hovsepyanın sözləri daxilində-red) yön verir. Əliyev Ruben Vardanyanın qo-

ulmasını tələb edir və bu, iki qütbün yaranmasına səbəb olub. Əvvəlki dövrün təcrübəsi göstərir ki, Əliyevin tələbi yerinə yetirilir, yaxud adını çəkdiyi şəxs "vurulur". Ruben Vardanyanla bağlı da məsələ eynidir".

Siyasət yeganə səhədir ki, onunla həvəskarlar məşğul olanda xalqların başına bəlalər gətirirlər. Praqmatik, uzaqgörən siyasətçilər isə xalqların tarixini yaradırlar. Azərbaycan lideri bunu bacarıb və ölkəsinin tarixinin ən yeni və uğurlu səhifələrini yazır.

Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"

XX əsrin faciəsi - Xocalı soyqırımı

31

Erməni faşizminin Xocalı cinayəti

44 günlük Vətən savaşındakı zəfər nəticəsində Xocalıda soyqırımına məruz qalmış vətəndaşlarımızın ruhları rahatlıq tapdı

Torpaqlarımızın azad olunması ilə nəticələnən 44 günlük Vətən müharibəsi həm də xalqımızın qısa tarixi oldu. Çünki bu savaşdakı qələbəmizlə Ermənistanın soyqırım cinayətlərinin qurbanı olan vətəndaşlarımızın intiqamı alındı. Ermənilərin müxtəlif vaxtlarda, o cümlədən 31 il əvvəl Xocalıda qətlə yetirdikləri soydaşlarımızın ruhları indi rahatdır.

Faciəyə aparan yol...

Ötən əsrin 80-ci illərinin sonuna doğru Dağlıq Qarabağın təcridcən Azərbaycanla ayrılması üçün məkrli planlar işə düşsə də ermənilər əsas dəstəyi SSRİ-yə rəhbərlik edən M.Qorbaçov verirdi. Elə bu dəstəyin göstəricisi idi ki, 1988-ci ilin fevralında keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin yalnız erməni deputatlarının iştirakı ilə keçirilən növbədən-konkret sessiyası vilayətin Azərbaycanın tərkibindən çıxarılaraq Ermənistanın inzibati-ərazi bölgüsünə daxil edilməsi barədə qərar qəbul etdi. Azərbaycan SSR Ali Soveti Konstitusiyaya zidd olan qərarı rədd etdikdən sonra Ermənistanın millətçi rəhbərləri "Daşnakütyun" partiyasının "Türksüz Ermənistan" programını həyata keçirməyə başladılar. Bu isə tarixi Azərbaycan torpaqlarında yaradılan indiki Ermənistan ərazisində olan on minlərlə azərbaycanlıya qarşı böyük qəddarlıqlarla özünü göstərən etnik təmizləməyə rəvac verilməsi demək idi.

Həmin dövrdə ermənilərin Dağlıq Qarabağda separatçı fəaliyyəti genişlənirdi. Ölkə rəhbərliyindən heç bir kömək görməyən azərbaycanlılar isə yaşadıkları ərazilərin müdafiəsi məqsədilə özli fəaliyyətə başladılar. Ermənilərin qəsbkarlıq niyyəti bir çox yaşayış məntəqəsi kimi, Xocalımın da müdafiəsini gücləndirməyi zorluq etdi. 1988-ci il fevralın 12-də Xocalı rəhbərliyi Əsgərdən keçirilən yığıncağa dəvət olundu. Yığıncaqda Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin ikinci katibi V.Konovalovun, söhbəti müdiri M.Əsədovun iştirakına baxmayaraq, ermənilər Ermənistanla birləşmək istədiklərini açıq şəkildə boyan etdilər. Xocalımın sabiq icra başçısı Elman Məmmədov deyir ki, həmin yığıncaqdan çıxıb Xocalıya gəlmişdən sonra ağsaqqallar və ziyalılarla təcili görüş keçirərək vəziyyəti müzakirə etdik. Elə həmin gündən Xocalımın və ətraf kəndlərin müdafiəsi üçün Müdafiə Komitəsi yaradıldı. Xocalımın müdafiəsi məqsədilə müdafiə postları formalaşdırıldı. Bu postlara çıxan dəstələrin isə silahları yalnız öz tufənglərindən ibarət idi. Ermənilərin Xocalı və bütövlükdə Dağlıq Qarabağ üçün yaratdığı təhlükə ilə bağlı Bakıya, Moskvaya sayəsiz-hesabsız teleqramlar vurulsa da, nəticə görünmürdü.

Bələ bir vaxtda Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların vəziyyəti getdikcə ağırlaşdı. Ermənistan-da repressiyaya məruz qalan və tarixi ata-baba yurdlarından qovulan soydaşlarımız Azərbaycan pənah gətirərək ölkənin müxtəlif yerlərində, o cümlədən Xocalıda məskunlaşmışdılar. Onlara Xocalı rəhbərliyi tərəfindən torpaq sahəsinin ayrılması isə nə Əsgərdən, nə də Xankəndi qəbul edilirdi və bu qərarı özbaşınalığı kimi qiymətləndirirdilər.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin ilk günlərindən etibarən Xocalı bu problemin ağırlığını öz üzərində hiss edirdi. Ermənistanın qovulmuş soydaşlarımızın və Forqandən olan Ahıska türklərinin böyük bir döstəsi məhz Xocalıya pənah gətirmişdi. 1500 nəfər Ermənistandan qaçqın düşmüş soydaşımız və 495 Ahıska türkü Xocalıda məskunlaşmış, onlara torpaq sahəsi ayrılmış, evlər tikilmişdi. O dövrdə, ümumiyyətlə, Xocalıda ti-

kinti-quruculuq işləri geniş vüsət almırdı. Bələ ki, 1988-ci ilin oktyabrında Azərbaycan hökuməti tərəfindən Xocalımın sosial inkişafına dair xüsusi qərar qəbul edilmişdi. Bu qərarla əlaqədar ölkənin müxtəlif rayonları Xocalıya və bütövlükdə Qarabağa kömək göstərirdi. Azərbaycanın rayonlarından Xocalıya tikinti materialı daşınırdı, işçi qüvvəsi gəlirdi. Xocalı sürətlə tikilir, genişlənirdi və gözəl bir şəhərə çevrilirdi.

Ancaq təəssüf ki, Kremlin xeyir-duası ilə Ermənistanın olduğu kimi, Dağlıq Qarabağdan da azərbaycanlıların sıxışdırılıb çıxarılması prosesinə start verildi. Təkcə Xankəndidən 18 min azərbaycanlı qovuldu. Xankəndini tərk etməyə məcbur qalan azərbaycanlıların bir qismi yenə də pənah yeri kimi Xocalıya üz tutdu. Azərbaycan əvəxti rəhbərliyi hadisələrə fəal müdaxilə etmək əvəzinə Kremləndən gələn əmrlər əsasında hərəkət edir, xalqın taleyinə biganə yanaşırdı.

Şəhərə ilk hücum

Bələ bir vaxtda Dağlıq Qarabağda yaşanan qarşıdurmanın xarakterik xüsusiyyətlərindən biri yollarda "daş müharibəsi"nin gətməsi idi. Bu, əsas etibarilə Xankəndi-Xocalı-Əsgərdən arasında özünü göstərirdi. Həmin istiqamətdə keçən yoldan azərbaycanlılara məxsus avtomobillər ermənilər daşa tutur, onları əzir, sahiblərinə müxtəlif xəsarətlər yetirirdilər. Bunun əvəzi isə daha çox Əsgərdən Xankəndiyə, habelə əks istiqamətdə hərəkət edən və beləliklə, Xocalıdan keçmə məcburiyyətində qalan ermənilərə məxsus avtomobillərdən çıxırdı. Ona görə də ermənilər Xocalı "maneo"sinin mümkün qədər tez neytrallaşdırılmasına çalışır və kiçik bir həmlə ilə Xocalımın məhv edəcəklərinə inanırdılar. Elə bu məqsədlə də 1988-ci il sentyabrın 18-də Xankəndidə keçirilən nümayiş meydanından 12 minə qədər erməni 10 kilometrlik məsafəni piyada qət edərək Xocalıya tərəf üz tutdu. Ermənilərdən irəlidi isə "KrAZ" və "KaMAZ" markalı 4 yük avtomobili gəlirdi. O da məlum oldu ki, ermənilərin arasında xüsusi təlim keçmiş döyüşçülər var. Bundan başqa, ermənilər benzini doldurulmuş butulkalarla, ucu itilənmiş dəmirfələ silahlanmışdılar.

Lakin bunlar Xocalı sakinlərinin qorxutmadı. Əksinə, Xocalıya iki kilometr qalmış ermənilərə qarşı az bir qüvvə ilə həmləyə keçən xocalılılar erməniləri geri oturdular. Sonradan məlum oldu ki, həmin vaxt ermənilər arasında yaşanan qarmaqarışıqlıq nəticəsində onlardan 27-si ölmüş, 100-dən çoxu yaralanmışdı. Hadisənin səhəri günü Zori Balayan 12 nəfər hakimlə birlikdə Ermənistandan Xankəndiyə gəldi. Yalnız sentyabrın 21-də Bakıdan Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsi Xocalıya nümayəndə heyəti göndərdi. Lakin bu nümayəndələr daha çox ermənilərin əzizlənməsinə görə öz iradlarını bildirdilər. Hadisədən az sonra mərkəzdən gələn istintaq qrupu isə baş verənlərə görə bir neçə Xocalı sakininin həbsinə dair qərar verdi.

Strateji əhəmiyyətli yaşayış məntəqəsi

Bu dövrdə artıq "daş müharibəsi"nin intensivləşməsi ilə yanaşı, odlu silahlardan da çox istifadə olunurdu. İrəvandan Xocalı aeroportuna etibarən gündəlik reyslərin sayı 30-a çatırdı. Həmin toyşarələrlə ermənilər Xankəndiyə hərbi sursat daşıyırdılar. Ancaq sonradan Xocalı milisinin fədakar əməyi sayəsində Ermənistandan gələn reyslərin sayı azaldı. Hətta Moskvanın bu məsələyə qəti etirazını bildirməsinə baxmayaraq, Xocalı polisi inadından dönmədi və

sərməşin reyslərdən başqa, heç bir yük toyşarəsinin Xocalı aeroportuna emməsinə yol vermədi.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsi fonunda ermənilərin əsas hədəflərindən biri olaraq Xocalı seçməsi heç də təsadüfi deyildi. Ermənilərin Xocalı şəhərinə hədəf almaqda əsas məqsədi bir tərəfdən Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılardan ibarət olan, strateji əhəmiyyətli "maneo"ni aradan qaldırmaq idisə, digər tərəfdən, ümumiyyətlə, Xocalımın Yer üzündən birdəfəlik silmək idi. Öz miqyasına və dəhşətlərinə görə dünya tarixində analoqu olmayan Xocalı soyqırımını törətməkdə erməni sovinistləri və ideoloqları daha uzağa hesablanmış məqsəd güdürdülər. Onların əsas niyyəti Dağlıq Qarabağı və digər Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirmək, xalqımızın müstəqillik və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə əzmünü qırmaq idi. Bununla da ermənilər sovet ordusunun 366-cı alayının köməyinə tarixdə ən qanlı səhifələrdən birinin yazılmasına nail ola bildilər. Beləliklə, ötən əsrdə Xocalı daha bir faciə yaşadı. Həmin faciədən əvvəl Xocalı öz tarixində bir neçə dəfə erməni təcavüzünə məruz qalmış, soyqırımlarına uğramışdı. Təkcə XX əsrin əvvəllərində - 1905, 1906, 1917 və 1918-ci illərdə Xocalı dörd dəfə erməni təcavüzünə məruz qalmış, yandırılmış, talan edilmiş, dağıdılmış, lakin ayağa qalxaraq düşməndən qisasını almış, yenidən bərpa olunmuş və yaşamışdı. Amma son demə, tarix Xocalıni daha bir qanlı faciə ilə sınağa çəkməyə hazırlamışdı.

Ermənilərin niyyəti yaxşı bilən Xocalı sakinləri müəyyən müdafiə tədbirləri görürdülər. Düşmən isə yaxşı anlayırdı ki, Xocalımın ələ keçirilməsi Qarabağ münaqişəsinin sonrakı təaleynə həlledici rol oynayan əsas məqamlar sırasındadır. Ermənilərin diqqətini Xocalıya cəlb edən önəmli səbəblərdən biri onun geostrateji mövqeyi idi. 7000 nəfər əhali olan Xocalı Xankəndidən 10 kilometr cənub-şərqdə, dağ silsiləsində, Ağdam-Şuşa, Əsgərdən-Xankəndi yollarının üstündə yerləşir. Qarabağdakı yeganə hava limanı da məhz Xocalıdadır. Ermənilərin əsas istəklərindən biri məhz buradakı hava limanı vasitəsilə Ermənistanla daha rahat əlaqə yaradılmasına nail olmaq idi. Dağlıq Qarabağda hələ A.Volskinin hakimiyyəti dövründən Xocalı aeroportuna gündə 20-30 toyşarə enib-qalxırdı. Onların əsas yükü silah və xarici ölkələrdən köməyə gələn könüllü və müzdlü əsgərlər idi. Dünyanın hər yerindən Dağlıq Qarabağ ermənilərinə kömək etmək üçün erməni könüllüləri daşınırdı.

1990-cı ilin noyabrında Əlif Hacıyev Xocalı toyşarə limanında Xətt Daxili İşlər Bölməsinin rəisi və Xocalı aeroportunun komendantı təyin olundu. Bu, ermənilərin silah daşımalarını qarşısını müəyyən qədər aldı. Lakin yollarda qətl və toxribat hadisələri davam edirdi.

1991-ci ilin sonlarında SSRİ-nin dağılması ilə keçmiş sovet məkənində yeni geosiyasi şərait yaranırdı. Ermənistan faktiki olaraq Azərbaycana qarşı açıq və ədalətsiz müharibəyə başladı. Ermənistanın hərbi birləşmələri Azərbaycanın sərhədlərini pozub Qarabağda daxil oldu və Dağlıq Qarabağın erməni separatçıları-terrorçuları ilə birləşərək Azərbaycan torpaqlarının işğalına başladı. Moskvadan və xaricdəki erməni diasporundan verilən dəstək, Azərbaycan rəhbərliyinin yarımtəsli siyasəti nəticəsində ciddi müqavimətlə üzlaşmayan ermənilər 1991-ci ilin oktyabrında Tuğ və Salakətin köndülərini işğal etdilər. Bunun ardınca Xocavənd də işğalçıların nəzarəti altına keçdi.

(Ardı var)

Rəşad CƏFƏRLİ,
"Azərbaycan"

Ötən əsrin əvvəllərindən başlayaraq ermənilərin xalqımızın başına gətirdikləri müsibətlər, qırğınlar, faciələr, qətləmlər, qarət və vəhşiliklər qalmayıb.

Məqsəd də Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirmək, dövlətçiliyi olmayan bir toplum kimi təcridcən erməni dövləti yaratmaq idi. Ermənilər tərəfindən 31 il bundan əvvəl - 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş Xocalı soyqırımı isə ağılaşmaz qəddarlığı və qeyri-insani vəhşilikləri ilə bəşər tarixində misilsiz vandalizmdir.

Ermənilərin Xocalı şəhərinə hədəf almaqda məqsədləri bir tərəfdən Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılardan ibarət olan strateji əhəmiyyətli "maneo"ni aradan qaldırmaq idisə, digər tərəfdən Xocalımın Yer üzündən birdəfəlik silmək idi. Bununla da Qarabağın digər ərazilərində olduğu kimi, min illərlə burada yaşamış yerli azərbaycanlı əhalini öz dədə-baba yurdundan perik salıb, bu torpağı ələ keçirmək idi. Axı Xocalı ələ bir yaşayış məskəni idi ki, o, Azərbaycan tarixinin qədim dövrlərindən müasir dövrə qədər olan tarix və mədəniyyət ənənələrini özündə əks etdirirdi. Bu mədəniyyət tarixə Xocalı-Gədəbəy mədəniyyəti kimi düşüb. Erməni işğalından sonra bütün maddi-mədəniyyət abidələrinin məhv edilməsi və dünyanın ən qədim məzarlıqlarından sayılan Xocalı qəbiristanlığının texnika vasitəsilə məhv edilməsi erməni vandalizminin bariz nümunəsi olmaqla yanaşı, dünya mədəniyyətinə qarşı zərərli aktıdır.

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini kobudcasına pozaraq, keçmiş sovet ordusunun Xankəndidə yerləşən 366-cı alayının iştirakı ilə 7 min nəfərlik əhali olan Xocalı şəhərinə hücum edib və dinc əhaliyə misli görünməmiş qəddarlıqla divan tutub. Bu zaman 106 qadın, 63 uşaq, 70 qoca olmaqla 613 şəxs məhz azərbaycanlı olduqlarına görə ağılaşmaz vəhşiliklə qətlə yetirilib, 487 dinc sakin ağır yaralanıb, 8 ailə tamamilə məhv edilib. Faciə baş verən gecə 1275 nəfər dinc sakin girov götürülmüşdür ki, onlardan da 150-sinin taleyi hələ də məlum deyil.

Xocalı soyqırımı Azərbaycan tarixinə ən dəhşətli və faciəli səhifələrdən biri kimi daxil olub. Dünyanın 10-dan artıq dövləti bu faciəni soyqırım kimi tanıyıb. XX əsrin sonunda törədilmiş bu qətləmlərmə Azərbaycan xalqına deyil, bütün insanlığa, bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş ən ağır cinayətlərdən biridir. Azərbaycan xalqı erməni millətçi-sovinistlərinin etnik təmizləmə, soyqırımı siyasətinə davamlı olaraq məruz qalıb. Azərbaycan xalqı tari-

Heç vaxt unudulmayacaq qətləmlər

xi torpaqlarından qovulub, qaçqına, məcburi köçkünə çevrilib və bütün bunlar ermənilər tərəfindən kütləvi qırğınlarla müşayiət olunub.

Ermənilər sağ qalmış insanları üzərində alçaq hərəkətlər etmiş, dərillərini soymuş, başlarını və digər orqanlarını kəsmiş, gözünü çıxarmış, hamıla qadınların qarnını yarmışlar. Xocalımın neçə-neçə qeyrətli oğulları ermənilərin müdər qəbriləri üstündə vəhşicəsinə qətlə yetirilmişdi. Bu mənfur millət faşist, bədnam hərəkətləri ilə tarixdən bildiyimiz ən qəddar zülmkarlığı belə kəlgədə qoymuşdur.

Azərbaycan xalqı heç vaxt və heç zaman Xocalı soyqırımını unutmayacaqdır. Bu vəhşiliklərləni məzmun xalq kimi tamdan ermənilərin xislətini, iç üzünü açıb bütün dünyaya göstərdi.

Dəhşətli erməni girovluğundan xilas olmuş Xocalı sakinini Mürvət Məmmədov deyir ki, soyqırımı baş verəndə 14 yaş var imiş. 1988-ci ildə 8 nəfər ailə üzvləri ilə Qərbi Azərbaycanın Göyçək mahalından məcburi köçkün düşüb, bir qardaşını şahid verib Xocalı şəhərinə pənah gətirmişdilər.

- Qərbi Azərbaycanda erməni zülmünü gören ailəmiz burada da vandalizmin şahidi oldu. Atam və böyük qardaşlarımız xocalılılar kimi könüllü batalyonlara, Xocalı döyüşçülərinə qoşularaq postlarda keşik çəkirdilər. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecə saat 22 radələrində ermənilər Xocalımın növbəti dəfə atəşə başladılar. Biz ələ bildik ki, yenə də həmin kimi olacaq. Çünki hər gün biz atəşə tuturdular. Xocalı 4 ay blokada şəraitində oldu. Rayona hər tərəfdən giriş-çixış bağlanmışdı. Sonuncu dəfə gələn vertolyot vurulduqdan sonra havadan da əlaqəmiz kəsildi. Atam və qardaşlarımız həmin gecə postda idilər. Qardaşlarımız postdan gəldilər ki, ana, deyəsən, ermənilər artıq Xocalıya giriblər, evlər yandır, qız-gəlinin, uşaqların, kişilərin səsi hər yanı gətirir. Hazırkı, öyin-başınızı isti geyinin, biz də meşəyə gedib camaata qoşulaq. Evimizdən yarımda meşə vardı. O biri qardaşım gəlib dedi ki, qonşumuz Vidadi dəyini vurublar, ağağınan yaranalıb. O, könüllü olaraq vuruşmuşdu. Gedib Vidadını gətirdilər, atamın ona ilkin tibbi yardım göstərdi. Elə bu an evimizi mühasirəyə aldılar. Gücümüz bərabər olmasa da, biz zimmətilər ö tufəngi ilə onlarla döyüşdük. Ermənilər evimizdən üstünə əl qumbarası atdılar. Bu zaman anam küryevindən və mən ağağınan yaranlandıq. Bizdə olan qonşumuz, məcburi köçkün Sara xala və onun 3 yaşlı qızı Natəvan ermənilər tərəfindən öldürüldü. Qapımızı qırmağa çalışırdılar, deyirdilər "açın qapını, teslim olun, sizi öldürməyəcəyik". Onlar bizi teslim olmağa çağırırdılar, rus və Azərbaycan dillərində bizi aldatmaq istəyirdilər ki, çıxın, sizi öldürməyəcəyik, aparıb təhvil verəcəyik. Biz də teslim olmaq fikrində deyildik. Qumbara atanda evin döşməsi dəşilmişdi. Atam dedi silahları gizlədək, gərmasinlər. Qapını sındırıb silahı dirəddilər mənim və qardaşımın küryevinə, bizi tərkislah edib yığdırlar bir otağa. Bizi yandırmaq istəyirdilər. 3 yaşında Ruslan adlı qardaşım vardı, heç normal danışa da bilmirdi. 3 yaşlı Ruslan düşməndən dedi ki, emi, qurban olum mənə öldürməyin. 366-cı motoatıcı alayın zabiti ermənilərə dedi ki, heç faşistlər belə etməyib, o, qoymadı ki, bizi yandırsınlar. Amma ələ başa düşməyin ki, rus zabiti bunu bizə yazığı gəldiyi, ürəyi yandırdı üçün etdi, xeyr, özünün maddi marağı var idi. Evimizdə olan qızıl-zinət əşyalarını, pulumuzu tələb edib aldıqdan sonra bizi çölə çıxarıb təcili yardıma yığanda Sara xalannın meyitini çölə çıxartdılar. Kərəpənin meyitinin qolundan tutub kənara

atanda atası Pənah dayı buna dözməyib gizləndiyi yerdən çıxıb onları atəşə tutmağa başladı. O, ermənilər tərəfindən döyüşən müzdlulardan ikisini yaraladı, bir nəfəri də öldürdü. Ermənilərin yarı Pənah dayımın arxasınca düşdü, yarı da bizi döyü-döyü təcili yardım məşinına mindirib Əsgərdən rayonuna gətirdilər. Qızların, gəlinlərin qulağından, boynundan qızillərini vəhşi kimi dardurdular, qardaşım dözməyib erməniyə itələdi ki, onsuz da nələri varsa verirlər, niyə vəhşilik edirsiniz. Onlar atamı, qardaşlarımız Möhləti və Söhbəti bizdən ayırmaq istədilər. Beş nəfər ailə üzvlümü zü isə başqa otağa keçirdilər. Hamı yarı idi. Otağı ifunət iyi gətirmişdi. Ermənilər pəncərədən, nəfəslikdən divarlara atış açırdılar, bizim vəziyyətimiz ağırlaşdıqca, onlar zövq əldirdilər.

Onlar balaca qardaşım Əhmədin doğum gününü bilib dedilər ki, sənə silah versək, atarsan? Əhməd onları məqsədini başa düşmədiyi üçün "hə" dedi. Girovların gözü qarşısında avtomatı Əhmədin ovcunun içinə təkpiyələmək çölə çıxarıb sıraya düzdülər. Əsgərdən rayon sakinləri olan ermənilər orada əllərində bel, lom, daş dayanmışdılar, biri üzümünü tütürür, biri daşla, biri tاختا ilə vururdu. Bizi "İkarus" markalı avtobusa mindirib Ağdamla Əsgərdən arasında ki sərhədə gətirdilər.

O zaman düşmən tərəfdə vuruşan müzdlu zəncini Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Allahverdi Bağırovun könüllüləri vurmüşdular. Meyit bizim arazidə qalmışdı. Həmin zəncinin meyitini geri almaq üçün Xocalıdan olan 80 nəfər yarıllı əsirlə döyüşdülər.

Əsirlikdən azad olunan yaralı azərbaycanlılar arasında beş nəfər də mənim ailə üzvlüm var idi. O vaxt atamla iki qardaşımı bizdən ayırdıqları üçün onları taleyi bizə naməlum idi. 15 il onları axtarırdıq, gözmədiyimiz yer qalmadı. Qızıl Aypara Cəmiyyətinə və başqa təşkilatlara müraciət etdik... Sonra bildik ki, atam və qardaşımı aparıb erməni məzarlarının üstündə başlarını kəsiblər. Azərbaycanlı girovlara deyiblər ki, burada bir xəndək qazın, onların üstünü basdırın. Heç onların nəşini də bizə vermədilər...

Xocalı soyqırımına ilk dəfə Ümummilli Lider Heydər Əliyev siyasi qiymət verdi, soyqırımı qurbanlarımızın daim anılması haqqında fərman imzaladı. Azərbaycan dövlətinin apardığı uğurlu xarici siyasət nəticəsində dünya dövlətləri də artıq ermənilərin törətdikləri bu soyqırma öz münasibətlərini bildirir və Xocalıda törədilmiş qətləmlər koskin pisləyirlər. Xalqımız bu gün də tarixi ədalətin bərpa edilməsinə, Xocalı faciəsini törədənərlin, işğal və soyqırım siyasəti yürüdünlərin beynəlxalq ictimaiyyət qarşısında cavab verməsinə istiyir.

Qürur hissi ilə deyə bilərik ki, Müzəffər Ali Bəşir Komandan İlahəm Əliyev qətiyyəti və şanlı ordumuzun sücaəti sayəsində ərazi bütövlüyümüz bərpa olub, 30 ilə yaxın işğal altında olan torpaqlarımız 44 günlük Vətən müharibəsində düşmən tapdağından azad edilib, erməni vandalları tərəfindən qətlə yetirilmiş günahsız soydaşlarımızın qanı yerə qalmayıb.

Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"

Bir yumruq, ürək, can

Azərbaycan hər zaman Türkiyənin yanındadır

Sevincimiz kimi, kədərimiz, dərdimiz də birdir. Bu, Türkiyənin on vilayətində fevralın 6-da baş verən, çoxsaylı insan itkisi ilə nəticələnən zəlzələlərdən sonra bir daha təsdiqləndi. Azərbaycan dövləti, xalqı dar gündə türkியəli bacı-qardaşlarının yanında olduğunu bir daha göstərdi. Hər kəs qarşdaş ölkəyə əlindən gələni köməyi etməyə çalışır.

Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan azərbaycanlılar Türkiyənin ağrı-acısına şərik olublar

Dəhşətli təbii fəlakətin gətirdiyi bəlalər, vurdduğu mənəvi yaralar, maddi ziyan olduqca böyükdür. Əsrin fəlakəti 43 min nəfərdən çox insanın həyatına son qoyub. On minlərlə insan xəsarət alıb. Zəlzələnin fəsadlarının aradan qaldırılması üçün Azərbaycan qardaş Türkiyəyə hərtərəfli yardım edir, mənəvi dəstək göstərir. Xalqımız Türkiyənin ağrı-acısına, dərdinə şərik çıxdığı kimi, qarşdaş yardımını, dəstəyini də əsirgəmir. Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımız da Türkiyədə zəlzələdən zərərçəkənlərə yardım aksiyasına qoşulublar.

Təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması məqsədilə Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, qarşdaş ölkənin zəlzələ bölgəsinə dərhal yardım göstərilməsi ilə bağlı təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirilib.

Xarici İşlər Nazirliyinin məlumatına görə, Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələ ilə əlaqədar Azərbaycandan fevralın 21-dək qarşdaş ölkəyə zəruri ləvazimatlarla yanaşı, 24 900 000 manat maddi yardım da edilib. Həmin məbləğdə hökumət, dövlət qurumları,

hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən bir-başba maddi yardım öz əksini tapıb. XİN-in məlumatında qeyd olunub ki, təqdim olunan siyahıda fiziki şəxslər və ayrı-ayrı şirkətlər tərəfindən göndərilən yardımlar əks olunmayıb.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Azərbaycan könlülüləri ilə görüşüb

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, Türkiyədə olan Fövqəladə Hallar Nazirliyinin (FHN) çəvik xilasetmə qüvvələri qarşdaş ölkədə baş vermiş güclü zəlzələnin fəsadlarının aradan qaldırılması və axtarış-xilasetmə əməliyyatlarını fasiləsiz davam etdirirlər. Xilasedicilərimiz tərəfindən Kəhrəmanmaraşda axtarış-xilasetmə əməliyyatları keçirilib. Fevralın 17-də FHN-in xilasedicilərinin bir qrupu zəlzələnin

ciddi zərər vurduğu Türkiyənin digər bölgəsində - Hatayda axtarış-xilasetmə əməliyyatlarına başlayıb.

Ümumilikdə, FHN-in qüvvələri bu vaxtdək həyata keçirdikləri axtarış-xilasetmə əməliyyatları nəticəsində dağıntılar altından 53 nəfəri sağ, 761 nəfərin isə cəsdini çıxararaq aidiyyəti üzrə təhvil veriblər.

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, Türkiyədə baş vermiş güclü zəlzələnin fəsadlarının aradan qaldırılmasına dəstək məqsədilə qarşdaş ölkəyə göndərilmiş Fövqəladə Hallar Nazirliyinin mobil səhra hospitalları isə zəlzələnin ciddi zərər vurduğu Kəhrəmanmaraş rayonunda fəaliyyətini davam etdirir. Hər cür müayinə və müalicə imkanlarına malik olan mobil səhra hospitalları fasiləsiz fəaliyyət göstərir.

Fövqəladə Hallar Nazirliyindən verilən məlumata görə, hospitallarda ötən

günlər ərzində ümumilikdə 260-ı uşaq olmaqla. 1364 nəfərə yüksək səviyyəli tibbi xidmət göstərilib.

Qeyd edək ki, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın göstərişinə əsasən, fevralın 9-dan etibarən Heydər Əliyev Fondu Türkiyəyə humanitar yardım təyinatları göndərir. Yardımlar çərçivəsində zəlzələdən zərər çəkmiş şəxslərə müxtəlif dərman preparatları, tibbi ləvazimat və avadanlıqlar, isti geyimlər, qızdırıcısı olan çadırlar, generatorlar, istilik radiatörleri, çöl üçün qızdırıcılar, dizel yanacaq kaloriferlər, axtarış-xilasetmə işlərinə dəstək məqsədilə ləvazimat və avadanlıqlar aparılır.

Azərbaycanın dar gündə həm mənəvi, həm də maddi dəstəklə türküyəli bacı-qardaşlarının yanında olması qarşdaş ölkədə rəğbətə qarşılıb. Fevralın 21-də Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Kəhrəmanmaraş şəhərində zəlzələdən zərərçəkənlərə dəstək məqsədilə hadisə yerinə gəlmiş Azərbaycan könlülüləri ilə görüşüb.

Rəcəb Tayyib Ərdoğan zəlzələ bölgəsində xidmət edən Azərbaycan könlülülərinə təşəkkürünü bildirib. Türkiyənin dövlət başçısı görüş zamanı deyib: "Xoş gəldiniz, xoş gəldiniz. Məşallah. Azərbaycanlı qarşdaşlarımız". Azərbaycan könlülüləri Türkiyə Prezidentinə başsağlığı veriblər.

Qeyd edək ki, ötən həftə ərzində təbii fəlakətdən ən çox zərər görmüş Kəhrəmanmaraş, Hatay və Adıyaman bölgələrindəki qadın şəhərciklərdə könlüllü kimi çalışan yüz nəfər azərbaycanlı gənc minlərlə zərərçəkmiş şəxsə, habelə həssas vəziyyətdəki yüzlərlə uşağa xidmət edib.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

Azərbaycan rəsmi Tehrandan törətdiyi terrora görə cavab gözləyir

İrənin Azərbaycana qarşı ermənipərəst siyasəti ikrah doğurur

İranda 6 aya yaxındır ki, davam edən iğtişaşlar həm də onu deməyə əsas verir ki, uzun illər ərzində bu ölkədə Azərbaycan xalqına qarşı çevrilməmiş haqsızlıqlar, ədalətsizliklər, pozuculuq və şovinist fəaliyyət insanlarda ikrah hissi yaradıb. Ümumiyyətlə, Güney azərbaycanlıların hüquqlarının təmin edilməsi uğrunda mübarizəsi hər zaman gündəmdə olub.

Amma siyasi terror və qətlər yolu ilə qarşı alınmış. 1905-ci il Səttarxan, daha sonra Şeyx Məhəmməd Xiyabani hərəkatları, Pişəvəri dövründə, 1945-ci ildə Güney azərbaycanlılar yənidən meydana çıxıb, öz milli hökumətini qurublar. Lakin həmin hökumət cəmi bir il yaşayıb. Belə ki, Pəhləvi rejimi onu dəstəkləyən xarici imperialist qüvvələrin köməyi ilə Azərbaycan milli hökumətini devirib. Amma Güneyli azərbaycanlıların şiddət, assimilyasiya siyasətinə baxmayaraq, öz ana dilini, kimliyini, milliliyini yaşatmağı bacarıblar. Hazırda onlar yenə də öz hüquq və azadlıqları uğrunda davam edən mübarizənin önündə gedirlər. Yarım ildir ki, "Azadlıq, ədalət, milli hökumət" şüarları ilə rejimə qarşı tələblər irəli sürürlər.

Əslində, İrən rejimini qorxudan Güney Azərbaycanın müstəqillik arzusu, Quzey Azərbaycanla əlaqələri sıxlaşdırmaq istəyidir. Buna görə də İrən fərs hökumətinin Güney Azərbaycana münasibəti çox düzəlməzdir. Hətta bu torpaqlara sərmayə yatırılmasına da qadağa qoyulub. Rejim tərəfindən güneylilərin öz dədə-baba torpaqlarından çıxarılması istiqamətində məqsədlə iş aparılır, ekoloji problemlər yaradılır. İrənliya gələcək qurmasına hakimiyyət tərəfindən olan ögey münasibət. Xoy zəlzələsi zamanı rejimin laqeyd davranışı, insanlara lazımi dərəcədə kömək göstərilməməsi dediklərimizə bariz nümunədir. Digər tərəfdən soydaşlarımızda rejimə nifrət yaranan həm də odur ki, İrən özüni müsəlman ölkəsi adlandırsa da, ən çox müsəlman ələminə zidd olan əməllərlə məşğuldur. Siyasətini yalan, fitnə, işğal, ölüm, terror üzərində quran bu ölkənin özüni "islam dövləti", "islamın hamisi" adlandırması həqiqətdən çox-çox uzaqdır.

Fərs şovinistləri öz vətəndaşları olan 40 milyondan çox soydaşımıza illərdir ki, azərbaycanlı olduqları üçün zülm edirlər. Bu qəder millətin Azərbaycan dilində məktəbi yoxdur. Fərsdillə məktəblərdə Azərbaycan dilinin tədrisinə qadağalar qoyulub. Milli düşüncəli, milli ruhlu vətənpərvərlər istər oğlan olsun, istər qız ya həbsə atılır, ya da ölkədən didərgin salınır.

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra İrən bizə qarşı münasibəti daha da gərginləşib. İrən öz təhlükəsizliyinə təhdidi, aylarla davam edən iğtişaşların səbəbini müstəqil Azərbaycandan, eyni zamanda Cənubi Azərbaycanda yaşayan 40 milyondan artıq soydaşımıza görə görür. Bunlara görə ki, Ermənistanla birləşib bir-başba müstəqilliyimizə qarşı mübarizədə gah gizli, gah da açıq şəkildə əlindən gələni edir. Molla rejiminin cari il yanvarın 27-də Tehranda səfirliyimizə silahlı hücum təşkil etməklə beynəlxalq hüquqla qorunan ərazilərimizə qəsd etdiyini bütün dünya gördü.

İrən Ermənistanla müttəfiq dövlətdir. Bu müttəfiqlik İrana daha çox Azərbaycana, azərbaycanlılara olan nifrətini nümayiş etdirmək üçün lazımdır. Bizi özlərinə din qarşdaş hesab edən İrən açıq-aşkar Ermənistanı hərbi texnika ilə təmin edir. İrən erməniyəli deputatı Ro-

bert Beqleryan mətbuata açıqlamasında bildirir ki, Ermənistan silah verməyə İrana kimsə mane ola bilməz: "İrən çox güman ki, müvafiq mexanizmlər vasitəsilə məsələni müzakirə etmək və Ermənistanla faydalı olmaq istəyini ifadə edəcək. Hazırda iki ölkənin müvafiq rəsmiləri səviyyəsində bununla bağlı danışıqlar aparılıb-apanılmadığını deyə bilmərəm. Ancaq istisna etməm ki, İrən silahının Ermənistanla verilməsi imkanları var və olacaq".

Buna paralel olaraq İrən yenə sorsəm xarakterli sərhəd boyanmalarından əl çəkmir. Xatırladaq ki, İrən hakimiyyəti Azərbaycan torpaqlarına 30 illik işğal dövründə bir dəfə də olsun Ermənistanın "sərhədləri dəyişdirməsinə" etiraz etməyib. Əksinə, hər zaman Ermənistanı müdafiə edib. Həmçinin Ermənistanın bütün təminatını üzərinə götürüb.

Bəllidir ki, molla rejiminin soydaşlarımız qarşı apardığı siyasət ermənilərin yürütdüyü siyasətə bənzəyir və onların davranışı bir-birinə çox oxşayır. Özüni "İslam hamisi" adlandırılan İrən indi də Ermənistanla minə axtarışına çıxmaq niyyətindədir. Bu günlərdə Ermənistanın Humanitar Ərazilərin Minalardan Təmizlənməsi və Ekspertizası üzrə dövlət qeyri-kommersiya təşkilatı ilə İrən Minatəmizləmə Mərkəzi arasında memorandum imzalanıb. Bu əməkdaşlıq, qədir-qayimlıq İrən Minalardan Təmizləmə Mərkəzinin direktoru Məhəmməd Hüseyn Əmir Əhmədinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin bu günlərdə İrəvana səfəri çərçivəsində əldə edilib. Sazişə əsasən, İrən Ermənistanla minatəmizləmə istiqamətində yardım edəcək.

Ermənistan ərazisində minə təhlükəsi yoxdur, yalnız sərhəd ərazilərdə Ermənistan özü bəzi yerlərdə minalama həyata keçirir və xəritəsi də əlindədir. Belə ki, Azərbaycan Ordusu heç vaxt Ermənistan ərazisində girməyib, bu ölkənin ərazisini işğalda saxlamayıb və torpaqlarını da minalamayıb. Azərbaycan torpaqlarını 30 il işğalda saxlayan və yüz minlərlə minə basdıran, o cümlədən 44 günlük savaştan sonra da Laçın humanitar yolundan minə daşıyaraq, Azərbaycan ərazilərində basdıran məhz Ermənistandır. Belə halda İrən Ermənistanla hansı minaları təmizləyəcəyi bəlli deyil.

Bu sazişin mahiyyəti, görünür, səhəd üzərində göstəriləndən fərqlidir. Bu saziş Ermənistanın minə istehsalını artırmasına və onu Azərbaycan ərazilərində basdırmasına Tehrandan yardım edəcəyi kimi anlamaq daha doğru olar.

Ermənipərəst rejimin soydaşlarımız qarşı qısqacılıq hissinin alovlanması həm də onların mənfur ermənilərin təəssübünü çəkdiyini göstərir.

Fərs şovinistlərinin dövlət siyasətindən və Tehrandan daxil olmaqla İrən bütün əyalət, şəhər və kəndlərində baş verən iğtişaşlardan məlum olur ki, molla rejiminin coza əməliyyatlarının azərbaycanlılardan qısqac formasına keçidi artıb. Molla rejimi fürsətdən istifadə edib etnik-milli zəmində Azərbaycan türklərini cəzalandırmağa başlayıb. Edam olunanlar arasında azərbaycanlı gənclərin sayının artması, azərbaycanlılar yaşayan bölgədə İrən hakimiyyətinin aqressivliyinin yüksəlməsi xətt üzrə gətirməsi buna misaldır. Ehtimal ki, İrən beynəlxalq hüquq və qanunlara zidd hərəkətləri, ermənipərəst siyasəti bu rejimin sonunun yaxınlaşmasından xəbər verir.

Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"

Vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri və ictimai fəallar ekoloji cinayətə və qanunsuz istismara etirazlarını davam etdirirlər

Sülhməramnlara aid avtomobillər ərazidən sərbəst keçib

Rusiya sülhməramnlara məxsus bir avtomobil azərbaycanlı ekofəalların Laçın-Xankəndi yolunda dinc məqsədlə təşkil etdikləri aksiya ərazisindən sərbəst keçib.

AZƏRTAC-in aksiya yerinə ezam olunmuş müxbiri xəbər verir ki, minik avtomobilinin Laçından Xankəndi istiqamətində hərəkətinə şərait yaradılıb.

Həmişə olduğu kimi, ekofəalların 74-cü günündə də sülhməramnlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin ərazidən heç bir maneə olmadan hərəkət etmələri bir daha aksiyanın məramının dinc olduğunu nümayiş etdirir. Azərbaycanlı ekofəallar etirazların ilk günündən humanist prinsiplərə sadıqdırlar. Heç də siyasi xarakter daşımayan bu aksiya Qarabağ ərazisində faydalı qazıntı yataqlarının istismarına qarşıdır.

***

Sülhməramnlara aid on beş yük və bir minik avtomobilinin Laçından Xankəndiyə doğru hərəkətinə şərait yaradılıb. Bunlardan dördü yanacaqdaşıyan avtomobildir.

Gün ərzində aksiya ərazisindən 67 avtomobilin keçidi təmin olunub.

BQXK-yə məxsus avtomobillər Xankəndiyə qayıdıb

Dinc aksiyanın təşkil olunduğu ərazidən sərbəst keçməklə Laçın istiqamətində gedən Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə (BQXK) məxsus avtomobillər geri qayıdıb.

AZƏRTAC xəbər verir ki, BQXK-yə aid 6 minik avtomobili Xankəndiyə keçib. Ekofəallar həmişəki kimi, ərazidən humanitar məqsədlər üçün istifadəyə mütəmadi şərait yaradıblar.

Bu, bir daha onu göstərir ki, aksiyanın təşkil olunduğu ərazi humanitar məqsədləli maşınların

keçidi üçün tam açıqdır. Hazırkı vaxtdək aksiyanın təşkil olunduğu ərazidən 57 avtomobil sərbəst keçib.

Qeyd edək ki, Qarabağda ekoloji istismara qarşı ötən il dekabr ayının 12-dən başlayan aksiyaya 74 gündür davam edir.

REGIONLAR

44 günlük Vətən müharibəsində işğal altındakı torpaqlarımız azad edildə dəhşətli bir mənzərənin şahidi olduq. Ermənilər dağıtmaq mümkün olan nə vardsa yerləyəkən etmişdilər. Bütün rayon mərkəzləri "ölü şəhər"ə çevrilmişdi. Ağdam "ruhlar şəhəri", "Qafqazın Xirosması" olmuşdu.

Bu yerlərdə ilk günlər səfər edən xarici jurnalistlər, diplomatlar və müxtəlif ixtisaslı mütəxəssislər bildirirdilər ki, dağıntıları bərpa etmək üçün onilliklər lazım olacaq. Ancaq sonralar həmin ərazidə olanlar Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bölgədə aparılan bərpa-quruculuq işlərini görəndə təccüblərini gizlədə bilmədilər. Gördülər və əmin oldular ki, ildirim sürəti ilə torpaqlarımızı azad etdiyimiz kimi, onu həmin tempdə də dirçəltməyə qadirik. Sıradan faktlar deyil: müharibənin başa çatmasından keçən cəmi 8 ay sonra Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı istifadəyə verildi, qısa müddətdə yüzlərlə kilometr avtomobil yolları, tunnelər, elektrik və su xətləri çəkildi, körpülər salındı, Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanı tikildi, Qubadlı Beynəlxalq Hava Limanında tikinti işlərinə başlandı, paralel olaraq su elektrik stansiyaları, elektrik yarımstansiyaları və qovşaqları inşa edildi. Bunlar da hələ hamısı deyil - yaxın gələcəkdə ölkənin elektrik enerjisi ixracını artırmaq üçün Qarabağ və Şərqi Zəngazurda günəş və külək-elektrik stansiyalarının tikintisi planlaşdırılır. Zəngəzur dəhlizi ilə yüklərin daşınması üçün dəmir yolu xətləri çəkilir və dəmir yolu stansiyaları tikilir.

İşğaldan azad olunan ərazilərdə son iki ildə icra edilən layihələr tə-

Həsrətin sonuna az qalıb

ce quruculuq-abadlıq işlərindən ibarət deyil. Burada eyni zamanda ölkənin iqtisadi potensialını artırmaq üçün sənaye və kənd təsərrüfatı müəssisələrinin tikintisinə də start verilib. Zəngilanın "ağlı" Ağal kəndində nəhəng aqrar sənaye kompleksi yaradılıb. Ağdam və Cəbrayıl rayonlarının ərazisində isə sənaye parklarının tikintisinə başlanılıb. Ötən il fermerlər Kəlbəcər və qonşu rayonlara qoyun sürülərini və arı pətləklərini aparıblar. Peşman da deyilirlər. Deyirlər ki, heyvan və arılar sanki doğma ərazilərdə üçün qorib-

yılbərmiş, indi onlar daha çox məhsul verirlər.

Xəbər verildiyi kimi, bu günlər Ağdam şəhərindəki Konfrans Mərkəzində işğaldan azad edilmiş ərazilərdə məsələlərin mərkəzləşdirilməsi sayəsində həll edilməsi üçün yaradılmış Əlaqələndirmə Qərargahının nəzdində fəaliyyət göstərən İdarəetmə Mərkəzinin Şəhərsalma məsələləri üzrə işçi qrupunun icrası keçirilmişdir. İclasda vurğulanmışdır ki, Azərbaycan bərpa-quruculuq işlərini tələm-tələsik icra etmir. Prezident İlham Əliyev çıxışlarında dəfələrlə bildirmişdir ki, iş-

ğaldan azad olunmuş ərazilər dünyəvi standartlara uyğun bərpa ediləcəkdir. Bu məqsədlə dövlət başçısı tərəfindən 2022-ci il 16 noyabr tarixli sərəncamla "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük qayıdışa dair Birinci Dövlət Proqramı" təsdiq olunub. Dövlət proqramının icrası üzrə tədbirlər planında hər bir yaşayış məntəqəsi üçün konkret hədəflər və ciddi tələblər qoyulub. Artıq bir çox işlər yekunlaşmaq üzrədir. Törtər rayonunun Talış kəndinə fevralın sonunda 20 ailə yeni evlərdə köçürüləcək.

Açıqlanmışdır ki, 2024-2026-cı illər Ağdamda 9690, Füzulidə 5634, Törtərdə 368, Xocavənddə 307 fərdi ev və mənzilin tikilməsi planlaşdırılıb. Cari ildə bölgədə aparılan tikinti-quruculuq işlərinin sürəti daha yüksək olacaq. Ərazilərin çoxunun minalardan təmizlənməsi, zəruri infrastruktur layihələrinin icrası buna imkan verir.

İclasda məlumat verilmişdir ki, Dövlət Proqramına uyğun olaraq, təkcə Ağdam rayonunda 2026-cı ilin sonuna kimi 42 min adamın köçürülməsi nəzərdə tutulur. Bu məqsədlə Ağdamda su təchizatı, tullantı və yağış suları şəbəkələri layihələndirilib, şəhərdə mərkəzi istilik sisteminin yaradılması barədə qərar qəbul edilib.

Ağdamlıların doğma yurda dönməsi üçün ümumilikdə 4 məhəllədə mənzillər tikiləcək. Birinci məhəllədə inşa olunaçaq 1139 mənzilə 4977, ikincidə 1261 mənzilə 5510, üçüncüdə 1239 mənzilə 5327, dördüncüdə 892 mənzilə 3835 nəfərin köçürülməsi hədəflənib.

Bu köçəcənlər Ağdam şəhəri daxili yol-küçə şəbəkəsinin layihələndirilməsi, elektrik enerjisi, su təminatı, rayonda bərpa ediləcək kəndlərin tikintisi layihələri, Törtərçay sağ sahil kanalının yenidən qurulması öz hollərini tapacaq.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdən didərgin düşən soydaşlarımız doğma yerlərə döncəyi günü həsrətlə gözləyirlər. Bölgədə tikinti-quruculuq işlərinin sürətləndirilməsi, infrastruktur layihələrinin icrası onların arzularına təzliklə çatacaq. Şübhə yeri qoymur.

Rüstəm KAMAL,
"Azərbaycan"

Daşkəsəndə şəhid ailələrinə yeni evlər verilib

Daşkəsən şəhərində iki şəhid ailəsi fərdi yaşayış evi ilə təmin olunmuşdur. Evlərin təqdimatı ilə əlaqədar tədbir keçirilmişdir.

Bildirilmişdir ki, indiyədək Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin sifarişində Daşkəsən şəhərində, Daşkəsən və Quşçu körpüsü qəsəbələrində, Qabaqtopu, Dəvralı və Quşçu kəndlərində Qarabağ müharibəsi əlilləri və şəhid ailələri üçün 18 fərdi yaşayış evi tikilərək istifadəyə verilmişdir. Çanaqçı, Qaraqullar və Əmirvan kəndlərində də belə yaşayış evlərinin tikintisi üçün torpaq sahələri ayrılmışdır.

Sonra müasir standartlara uyğun tikilən evlərin sənədləri və açarları sahiblərinə təqdim olunmuşdur. Evlə təmin olunan şəhid Əliyev Natiq Fələddin oğlunun anası Sədaqət Əliyeva və şəhid Namazov Çingiz Nəsir oğlunun həyat yoldaşı Dilyar Namazova çıxış edərək şəhid ailələrinə göstərilən diqqətə görə minnətdarlıqlarını bildirmişdir.

Naftalanda şəhid anası pensiyasından Türkiyəyə yardım edib

Naftalanda yaşayan iki şəhid anası olan Zeynəb Bayramova qardaş ölkədə baş verən fəlakətə biganə qalmamışdır.

O, aylıq pensiyasını zəlzələdən ziyan çəkənlərə göndərmişdir. Zeynəb ana bu nəci bəy adını Ulu Öndər Heydər Əliyevin "Bir millət, iki dövlət" kolonunun, iki qardaş ölkənin sarsılmaz birliyinin ifadəsi kimi dəyərləndirmişdir.

Sonra o, Türkiyənin Gəncədəki Baş konsulluğuna gələrək konsulluq qarşısında təbii fəlakətə bağlı təşkil edilmiş gusəyə tərəf qorənfillər düzümü və keçirdiyi hisslərə bağlı xatirə kitabına ürok sözlərini yazmışdır.

Sabir ƏLİYEV,
"Azərbaycan"

Siyəzənlilər çörəyin qədrini bilirlər

Siyəzənin ümumi əkin sahəsi 6016 hektardır. Onun 2572 hektarında buğda yetişdirilir. Buğda yetişdirilən sahənin isə 587 hektarı suvarılan, 1985 hektarı demyədir. 3444 hektarda arpa becərilir.

Yenikənd, Tuğay, Kolani, Qozağacı, Daşlı Calğan Eynibulaq və digər dağ kəndlərində becərilən taxıl əsasən yerli sortlardır. "Qobustan", "Börəkəti-95", "Əzəmətli-95", "Muğan", "Murov" sortlarının məhsuldarlığı çoxdur. Ona görə də əkinçilər həmin sortlara üstünlük verirlər. Ötən təsərrüfat ildə siyozənlilər üçün uğurlu olub. Dağılıq və aran ərazilərdə yerləşən rayonda 2779 hektar buğda əkinə sahəsin-

dən 6104,4 ton məhsul götürülüb. Bu, hər hektardan 22 sentner, yəni əvvəlki ildəkindən bir sentner çox taxıl deməkdir. Arpa əkilmiş 2891 hektardan isə 6939 ton məhsul biçilib. Məhsuldarlıq 24 sentnerdən çox olub.

Rayon taxılçıları fərdi təsərrüfatlarının çoxunu sahibkarlıq subyektlərində birləşdiriblər. "T.M.K". MMC,

"Aqro.Az." MMC, Sənan KFT, "CASPIAN COAST WINERY AND VINEYARDS" MMC, "Ağastəyli" Kiçik Müəssisəsi əsasən taxılçılıqla məşğul olurlar. Nəticələr göstərir ki, istehsal artırmaya üçün belə müəssisələr daha əlverişlidir. Ümumiyyətlə, rayonda istehsal edilən taxılın hamısı sahibkarlara və fermerlərə

məxsusdur. Kəndlərin demək olar ki, çoxunda əkinçilər birləşərək birgə fəaliyyət göstərirlər. Nəticədən də razıdırlar.

Bu il də taxılın yaxşı olacağı gözlənilir. Söhbət deməyə ərazilərdə becərilən məhsuldan gedir. Dekabrda yağmış qar bu gündə də dağlıq ərazilərdəki əkin sahələrində qalmaqdadır. Mütəxəssislər bildirirlər ki, qarşıda yaz aylarında da havalər yağmurlu keçərsə, məhsuldarlıqda problem olmayacaq.

Hazırda rayon yağmurdan korluq çəkmir. Rayonun dağ kəndlərinə tez-tez yağış, ya xud qar düşür. Bu isə deməyə şəraitində əkilmiş taxıl üçün dərmandır.

Akif ƏLİYEV,
"Azərbaycan"

Qədim məktəb üçün yeni bina tikilir

Salyanın Şorsulu kənd məktəbinin yaşı 100-ü keçmişdir. Vaxtilə Salyanda tam orta təhsil verən məktəb rayon mərkəzindəkindən sonra bu məktəb olmuşdur. Bala Kürün (Ağuşa çayının üstündəki kəndlərin uşaqları - Qızılağacdan başlamış Qarabucağa (indi Neftçala rayonuna daxildir) kimi məhz Şorsulda orta təhsilini başa vürmüş, attestat almışlar.

Qızılağac, Boydili, Sarvan, Dayıkənd, Seyidlər, Şorsulu, Borankənd, Qazaqkənd, Qazaqbəgə, Lapatın, Qırmızı-kənd, Qarabucaq kəndlərinin tanınmış ziyalıların əksəriyyəti bu məktəbin məzunlarıdır. Bu məktəb nəsilin görüş yeridir. Vaxtilə burada təməl biliklər əldə edənlər sonralar müəllim kimi doğma məktəbə dönmüşlər. Hazırda təqəüdə olan Gülzər Hüseynova da 3 il bu məktəbdə təhsil almış, sonra onun qapılarında müəllim kimi keçmişdir. Mərhum müəllimə Sara Ağazadə danışırdı ki, 1937-ci ildə həmin məktəbin 7-ci sin-

fini bitirib Salyan Pedaqoji Məktəbinə daxil olmuşdur.

Əvvəllər Şorsulda mollaxana olmuşdur. Orada da yalnız arzu edənlər və əsasən imkanlı ailələrin oğlan uşaqları ibtidai təhsil almışlar. Sovet hakimiyyətinin xalqa bir səmərəsi dəymişə, o da təhsil sahəsində olmuşdu. Həmin hakimiyyətin ilk illərində Şorsulu camaatı könlü şəkildə maariflənmə işinə qoşulmuşdur. Öncə pələncdən, samandan dədə-baba qaydası ilə "ayılbası" kərpiclər kəmiş, onlardan o dövr üçün möhtəşəm bir bina inşa etmişlər.

Əksəriyyəti bir-birinə açılan 6 böyük, 2 kiçik otaq, bir dəhlizdən ibarət bu müqəddəs məbəd indi son günlərini yaşayan müdrik bir qocaya bənzəyir. Dəfələrlə təmir olunsay, zaman-zaman yardımçı otaqlar əlavə edilə də, bina uşcaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalmışdı. O bina ki ibtidai məktəb kimi tikilmiş, sonra yeddillik, daha sonra tam orta təhsil məktəbinə çevrilmişdi. 1957-ci ilin sentyabrında məktəbin şagird-müəllim heyəti uyğunlaşdırılmış bina-

ya köçürülmüşdü. İlk məktəb binası ibtidai məktəb kimi işini davam etdir-mişdi. 1972-ci ilin sentyabrındansa məktəb ümumi orta təhsil müəssisəsinə çevrilmişdir.

Zaman keçir, kənd inkişaf edib böyüyür, əhalisi artır. Xüsusən müstəqillik illərində Şorsulda yeni yaşayış massivləri əmələ gəlmişdir. Ümumiyyətlə, son illər kənd öz simasını xeyli dəyişmişdir. Bu gün Şorsulda 3 məktəb var. Təbii ki, bu dəyişikliklərin fonunda kəndin qocaman məktəbinin köhnə binası şorsulular razı sala bilməzdi. Odu ki, sakinlərin istəklərini və yaranmış vəziyyəti nəzərə alaraq qədim məktəb üçün yeni binanın tikilməsi qərar alınmışdır, tikintiyə də artıq başlanmışdır. Çox çəkməyəcək, hər cür şəraiti olacaq yeni məktəb binası şagird və müəllimlərin ixtiyarına verilecək. Həmin gün bütün Şorsulu camaatı səbirsizliklə gözləyir.

Seyran CAVADOV,
"Azərbaycan"

Fermerlər Şurasının növbəti toplantısı keçirilib

Fermerlər Şurasının növbəti toplantısı keçirilib. Toplantıda Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi Aparatının nümayəndələri, tabeli qurumların rəhbərləri, Fermerlər Şurasının üzvləri iştirak ediblər.

Fermerlər Şurası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında fəaliyyət göstərir. Şuranın tərkibinin üçdəbir hissəsi 6 aydan bir rotasiya qaydasında yenilənir. Hazırda Fermerlər Şurasında ölkənin 15 bölgəsindən taxılçılıq, pambıqçılıq, tütünçülük, meyvəçilik, heyvandarlıq, arıçılıq, toxumçuluq və digər sahələr üzrə fəaliyyət göstərən qabaqcıl fermerlər təmsil olunurlar.

İclas giriş sözü ilə açan kənd təsərrüfatı naziri İnam Kərimov bildirdi ki, Azərbaycan Respublikasının Pre-

zidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən aqrar sahənin inkişafı prioritet istiqamətlərdən biri kimi elan edilib. Aqrar sahənin inkişafı üçün dövlət tərəfindən sistemli dəstək tədbirləri həyata keçirilib, bu sahənin inkişafı üçün subsidiyalar verilib. Həyata keçirilən tədbirlər və fermerlərin zəhməti nəticəsində ötən il Azərbaycanda aqrar sahədə 3,4 faiz artım qeydə alınıb. Nazir kənd təsərrüfatı fəaliyyətinin təşkilində tətbiq olunan yeniliklərə toxunub, aqrar sektorla artım tempinin qorunub saxlanılmasının vacibliyini vurğulayıb.

Fermerlər Şurasının üzvləri kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələrinin, o cümlədən taxılçılıq, pambıqçılıq, barımaçılıq, toxumçuluq, intensiv bağçılıq və heyvandarlığın inkişafı ilə bağlı fikirlərini bölüşüblər. Görüşdə məhsuldarlığın

yüksək olması üçün aqrotexniki tədbirlərin vaxtında və düzgün yerinə yetirilməsi, torpaq sahələrinin dincə qoyulması, aqrokimyəvi analizdən aparılması, mineral gübrə, dərman və pestisidlərdən düzgün istifadə, zərərvericilərə qarşı mübarizə tədbirlərinin vaxtında aparılması və digər mövzular müzakirə olunub.

Toplantıda bölgələrdə fermerlər arasında maarifləndirmə tədbirlərinin davam etdirilməsinin əhəmiyyəti vurğulanıb, mineral gübrələr, toxum və texnika ilə təminat, subsidiyaların verilməsi, güzəştli kreditlərin verilməsi, aqrar sığortanın tətbiqi, suvarma məsələləri ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Fermerlər Şurası üzvlərinin təklifləri qeydə alınıb, müraciətlərin icrası üçün tapşırıqlar verilib.

"Azərbaycan"

Zərif əllərin yaratdığı möcüzələr

Toxuma və bədii tikmə xalq sənət nümunələri içərisində özünəməxsus yer tutur. Qədim zamanlarda bədii tikmə üçün yerli ipək və yun saplardan, eləcə də yerli basma qolblərdən istifadə olunub.

XIX-XX əsrin əvvəllərində isə bədii tikmələrdə istifadə edilən material yerli istehsal olan qonovuz, darai və məxmər idi. Azərbaycan bədii tikmələrində ən çox işlədilən bitki motivləri gəldikdə, onlar qızılqıl, nergiz, qorənfil, lələ, zənbək və meyvə ağaclarının yarpaqları, nar, heyva, alça çiçəkləri, eləcə də sünbüllər. Bədii tikmələrdə quşların da təsvirinə üstünlük verilir.

Günümüzdə də bu sənət sahəsi müasir motivlərin vəhdətində nəsilədən-nəslə ötürülür. Göygöl rayon sakini Lalə Hacıyeva uzun illərdir ki, müxtəlif növ saplardan həm uşaqlar, həm də böyüklər üçün müxtəlif geyimlər toxuyur, bəzək əşyaları, çantalar və meşətdə istifadə olunan əl işləri hazırlayır. Böyük əmək sərf edərək hazırladığı əl işləri Göygöl rayonuna səfər edən turistlər tərəfindən həvəslə alınır. Lalə xanım hər kəsin zövqünə oxşayan əl işlərini həm də sosial şəbəkələr üzərindən tanıdır.

S.ƏLİYEV,
"Azərbaycan"

Haftəsonu "Kənddən Şəhərə" yarmarkaları təşkil olunacaq

Fevralın 25-26-da paytaxtda "Kənddən Şəhərə" haftəsonu yarmarkaları təşkil olunacaq.

Budəfəki yarmarkalarda 56 regiondan 72 fermer iştirak edəcək. Fermerlər 80-ə yaxın çeşiddə yerli kənd təsərrüfatı və qida məhsullarını satışa çıxaraçaqlar.

Yarmarkada satışa çıxarılan məhsulların keyfiyyətinə Azərbaycan Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi nəzarət edəcək. Belə ki, yarmarkada Səyyar Qida Laboratoriyası fəaliyyət göstərəcək. Vətəndaşlar yarmarkada məhsulun keyfiyyət göstəricilərini görmək üçün laboratoriyanın xidmətlərindən faydalana bilərlər.

Qeyd edək ki, yarmarkada iştirak edəcək fermerlər piştaxta, tərəzi, soyuducu və digər lazımı ləvazimə və avadanlıqlarla ödənişsiz şəkildə təmin olunacaqlar. Həmçinin məhsulların daşınmasında çətinlik çəkən fermerlərə logistik dəstək göstərilərək məhsulları təsərrüfatlarından birbaşa yarmarka keçirilən ünvanlara qədər daşınacaq.

"Kənddən Şəhərə" haftəsonu yarmarkaları aşağıdakı ünvanlarda keçiriləcək:

Nərimanov rayonu, Fətəli xan Xoyski küçəsi, 5 ("Gənclik" metro stansiyasının yanı).

Binəqədi rayonu, Süleyman Sani Axundov küçəsi, 5B ("İnqilab" kinoteatrının yanı).

Mədəniyyət

Sənət dünyası

Azərbaycan bədii fikrinin görkəmli siması, şair, rəssam, ictimai xadim Xurşidbanu Natəvanın 180 və 190 illik yubileyi Prezident İlham Əliyevin 2012 və 2022-ci illərdə imzaladığı sərəncamlarla yüksək səviyyədə qeyd olunub. Xan qızı Natəvan Qarabağda ictimai fəaliyyəti ilə dövrünün sayılıb-seçilən, xeyirxah qadınlarından biri kimi tanınır. Araz çayından Ağcabədiyə çəkən su xəttinin, Bakıdan Şıx kəndinə gedən baş yolun çəkilişi onun adı ilə bağlıdır. O, Şuşaya, eləcə də Məhbəyli kəndinə su çəkdirmişdi. Şuşanın mərkəzindəki bulaq onun adı ilə "Xan qızı bulacağı" adlanır. X.Natəvan Ədəbiyyata bağlı olub, şeirlər yazıb, dövrünün tanınmış şairi olub. O həm də təsviri sənətlə məşğul olub, gözəl rəsmlər çəkib, dekorativ təbii sənət sahəsində maraqlı nümunələr ərsəyə gətirib.

lov, Altay Hacıyev, Arif Hüseynov, Abdulla Ələkbərov, E.Tripolskaya, Həyat Abdullayeva, Omər Eldarov, Elcan Şamilov, Salhab Məmmədov, Əli İbadullayev, Akif Əsgərov, Natiq Əliyev, İmran Mehdiyev və başqaları öz yaradıcılıqlarında şairin obrazına, onun ədəbi və ictimai fəaliyyətinə həsr edilmiş əsərlər yaratmışlar. Bu sənət nümunələri əsasən Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyi, Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi, Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyası və şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır. Monumental heykəltaraşlıq əsərləri isə ölkəmizin və xarici ölkələrin şəhərlərində ucalır.

Natəvanın ədəbi yaradıcılığı özünün bədii məziyyətləri

Xurşidbanu Natəvan təsviri sənətdə

X.Natəvanın AMEA-nın Əlyazmalar İnstitutunda mühafizə olunan şəir-lərindən ibarət albom diqqəti cəlb edir. "Gül dəftəri" adlanan 227 şəhifəlik albom 1886-cı ildə hazırlanıb. Albomun cildinin üzərində tirmə rəngli saplarla bir tərəfdə nərğiz, qızılgül və miladi "1886-cı il" tarixi, digər tərəfdə isə küknar, qovaq, şam ağacı və "1304-cü il" hicri tarixi toxunulub. Albomda yasəmən, qorənfil, süsən, lələ gülləri, quşlar, evlər, körpülər təsvir edilib, müxtəlif mənzərə, miniatür və etüdlər yaradılıb. Rəsmlər nazik uclu qara karandaşla icra olunub. X.Natəvan incə rəssam toxuyulmuş ilə realist formada naturadan müxtəlif mənzərə rəsmləri çəkib. O, naturadan, yüksək dəqiqliklə obyektin plastik quruluşunun və işıq-kölgə həllinin uğurlu icrasına nail olub. Tiflis mənzərələrindən "Kür qırağı", "Metex qalası", "Narinçala", "Müctəhid bağı", "Şeyx Sonan dağı"nın rəsmləri olduqca təbii və canlı təsvir edilmişdir. Natəvan Qarabağa həsr edilmiş mənzərə rəsmlərini ustalıqla real təsvir metodu ilə çəkmişdir. Şairlər Məmo bəy Məməi və Həsən Yüzbaşıyev Natəvanın rəsm etdiyi "Gül", "Bənövşə", "Qorənfil", "Qönçə" rəsmlərindən ilhamlanaraq ona şeirlər həsr etmişlər.

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyində X.Natəvanın yüksək zövqlə, zərif dekorativ naqışlarla bəzədilmiş şəxsi əşya və geyimləri saxlanılır. Xan qızı 1858-ci ildə anası və həyat yoldaşı Xasay Usmiyevlə birlikdə məşhur fransız yazıçısı

Aleksandr Düma ilə Bakıda görüşkən digər hədiyyələrlə yanaşı, öz əli ilə tikdiyi pul kisəsini də yazıçıya bağışlamışdır. Əl işinin incəliyini və sənətkarlıq xüsusiyyətlərini heyran qalan A.Düma onu "ən gözəl hədiyyə" adlandırmışdı. A.Düma ilə birgə Azərbaycanla olmuş fransız rəssamı J.P.Moynə Natəvanla görüşlərindən xatirə rəsmini çəkmişdir.

Xurşidbanu şəxsiyyəti, obrazı və yaradıcılığı ilə təsviri sənət nümayəndələrinin diqqətini cəlb etmiş, ona həsr olunmuş bir çox rəssamlıq, qrafika və heykəltaraşlıq əsərləri yaratmışdır. Azərbaycanın tanınmış rəssamı, qrafika və heykəltaraşlıq ustaları - Heydər Cəbbarlı, Mikayıl Abdullayev, Maral Rəhmanzadə, Tağı Tağıyev, Nəcəfqulu İsmayil

ilə seçilir. O, ağır tale yaşayıb. Şairin həyat yoldaşı və ciyərparə oğlu dünəndən vaxtsız köçüb. Oğul dördü onun ədəbi yaradıcılığında kədərli çıxır. Övlad fərağı ilə o, bir çox şeirlər yazıb. X.Natəvan obrazı, onun surətini təsviri rəsmlərimizin yaradıcılığında möhür baxımdan təcəssüm olunub.

Xan qızının təsviri sənətdə ilk dəfə surətini yazdığı, dramaturq Cəfər Cəbbarlına qardaşı oğlu, rəssam Heydər Cəbbarlı yazıb. X.Natəvanın Xalq rəssamı, heykəltaraş Omər Eldarovun yaratdığı heykəlinin ərsəyə gəlməsində Heydər Cəbbarlının rolunu. Belə ki, heykəltaraş bədii suranın üzvi olarkən H.Cəbbarlı Xurşidbanu Natəvanın portreti ilə yanaşı, şairin fotolarını da bədii şura-

ya təqdim edib. Bu zaman bədii suranın üzvi olan Ə.Oldarovun diqqətini cəlb edən Xan qızının fotosurətləri sonradan heykəltaraşın şairinin marmardan büstünün və tunc, qranitdən monumental heykəlinin yaradılmasına səbəb olmuşdur. Bu heykəli Mirzə İbrahimov Ə.Oldarovun emalatxanasında görmüş, Bakıda qoyulmasına təşəbbüs göstərmişdir. Memarları E.İsmayılov və F.Leonteyev olan heykəlin açılışı 1960-cı ildə baş tutmuşdur. Bakının mərkəzində X.Natəvanın milli geyimdə, fikirlərə qorq olmuş, qəmli baxışları ilə yadda qalan duyğulu və bir qədər də qəmli obrazı dairəvi postament üzərində olduqca cəlbədiici görünür. Həmçinin Xan qızı Natəvanın 2016-cı ildə Belçikanın Vətərləy şəhərində (müəllif İmran Mehdiyev) və 2017-ci ildə Fransanın Evian-le-Ban şəhərində (müəlliflər Salhab Məmmədov və Əli İbadullayev) heykəlləri qoyulub.

Şairinin Ağdamda yerləşən qəbirüstü abidəsinin müəllifi Xalq rəssamı, heykəltaraş Elcan Şamilov olmuşdur. Xalq rəssamı Mikayıl Abdullayev Xan qızının obrazına iki dəfə müraciət edib. Onun yaratdığı "Xurşidbanu Natəvanın portreti" adlı rəngkarlıq əsəri diqqəti daha çox cəlb edir. Rəssamın "Xeyir-dua" adlı əsəri Üzeyir bəy Hacıbəylinin məktəb illərinə həsr olunub. Kompozisiyanın mərkəzində Hacıbəylinin qonşusu olmuş şairin obrazı təsvir edilmişdir. Rəssam burada kiçik Üzeyir təhsil almağa yollanarkən X.Natəvanın onu müşahidə edən "Quranı-Korimin" altından keçirərək xeyir-dua verməsinə təsvir edib.

Xalq rəssamı Oqtay Sadıqzadə şairin obrazına bir neçə dəfə müraciət edib. Əslən Şuşadan olan, Xalq rəssamı Altay Hacıyev yaradıcılığında Natəvanın müxtəlif bəhəmlərdə yadda qalan obrazını yaratmışdır.

Xalq rəssamı Maral Rəhmanzadə 1985-ci ildə X.Natəvanın əsərlərinə müraciət edərək, şairin ədəbi yaradıcılıq nümunələrinə akvarel texnikasında illüstrasiyalar yaratmışdır.

Xalq rəssamı Tağı Tağıyevin "Xurşidbanu Natəvan", Əməkdar incəsənət xadimi Nəcəfqulu İsmayılovun "Xurşidbanu Natəvan", Xalq rəssamı Arif Hüseynovun "Qarabağ tarixi" seriyasından "Xurşidbanu Natəvan" portretləri, Xalq rəssamı, heykəltaraş Akif Əsgərovun "X.Natəvan və A.Dümanın Bakıda görüşü" adlı kiçik formalı heykəltaraşlıq əsərləri də özlərinin bədii texniki işlənilmə və estetik məziyyətləri baxımından nəzər-diqqəti cəlb edir.

Ötən il Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində X.Natəvanın 190 illik yubileyi ilə əlaqədar "Tok inci" adlı sərbəst təşkil olunmuşdur. Sərgidə Xan qızının rəsmləri və əl işləri, həmçinin rəsmlərimizin ona həsr etdikləri təsviri sənət nümunələri nümayiş etdirilmişdir.

ƏSAD QULİYEV,
Rəssamlar İttifaqının üzvi,
sənətşünas

Yeni nəşrlər

Zəfərimizin bələdçisi

Bəlkə özümüz də fərqi nə varmadan çox böyük tarixi günlər yaşayırdıq. Hər an milli dövlətçilik tariximizə qızıl hərflərlə həkk edilən bu günlərin canlı şahidləri olmaq nə qədər qürurvericidir, bu anları yazılı tarixə çevirmək, mətnlərə, kitablarla zamanın yaddaşında əbədiləşdirib gələcək nəsillərə ötürmək də bir o qədər zəruridir. Aradan illər, qərinələr, əsrlər keçəcək, bu kitabların hər biri gələcək üçün qiymətli bir xəzinə, zamanın parlaq yaddaşına bələdçi rolunu oynayacaq.

Bunu da qeyd etmək zəruridir ki, müasiri olduğumuz zamanın yazılı tarixini yaratmaq ilk baxışdan hər nə qədər asan görünə də, bu, əslində, o qədər sadə iş deyil. Belə bir işin ağır yükünü üzərinə götürmüş istənilən müəllifin son dərəcə yüksək peşəkarlıq və məsuliyyət tələb olunur.

Əgər qələmə aldığın mövzu Azərbaycanın milli dövlətçilik tarixinin, demək olar ki, ən mühüm əlamətdar hadisəsi olan Vətən müharibəsinə, xalqımızın bu müharibədə qazandığı qələbəyə aiddirsə, bu zaman həmin məsuliyyət daha da artır. Azərbaycan xalqı 2020-ci ildə Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyəti, sərkərdəlik qüdrəti, diplomatik məhərəti, eləcə də şanlı ordumuzun gücü ilə böyük bir tarix yaratdı. Təxminən 30 illik işğaldan sonra torpaqlarımız düşməndən təmizləndi.

Azərbaycan xalqı ilk dəfə qoparılmış torpaqlarını geri almağa müvəffəq oldu. Başımızın bəlasına çevrilmiş problem 44 günün içində yoluna qoyuldu.

Bütün dünya Azərbaycanın bu zəfərini qəbul etdi. Dövlətimiz regionda yeni bir tarixi reallıq yaratdı. Elə bir reallıq ki, onun müəllifi Azərbaycanlıdır.

Bu günlərdə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar jurnalisti, "Azərbaycan" qəzetinin söhbət redaktoru İradə Əliyevanın yenidən işıq üzünə çıxmış "Müzfər Komandan" kitabını oxudum. Əlimə yetişən hər ilk kitabla tanışlıq anlarımdan yaranmış illərin

adətli üzrə onu sürətlə vərəqlədim, fəsilələrlə, mündəricatla tanış oldum, ön sözü oxumağa başladım və maraqla nəcə güc gəldisə, cəmi bir neçə saatdan sonra forqında olmağa başladım ki, artıq kitabı yarılmaşam. Bu kitabı mənim üçün maraqlı edən onun Vətən müharibəsinə həsr olunmuş, tarixi zəfərimizi kifayət qədər əhatəli şəkildə təsvir edən nəşrlərdən olmasındır. İradə xanımın Vətən müharibəsinə həsr olunmuş məqalələrini "Azərbaycan" qəzetinin ayrı-ayrı nömrələrində oxumuşdum. Bu kitabda isə onun Vətən müharibəsi mövzusunda yazdığı bütün məqalələri sistemli bir ardıcılıqla toplanıb. Məqalələrdə xalqımızın şanlı zəfəri, ayrı-ayrı tarixi məqamlar müfəssəl şəkildə şərh olunub. Hadisə və proseslərin real faktlar işığında ümumi mənzərəsi aydınlaşdırılıb.

Müəllif haqlı olaraq göstərir ki, bu möhtəşəm zəfəri Müzfər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sarsılmaz qətiyyəti, qüdrətli ordumuzun rəşadətli və milli birliyi gücü ilə qazandıq. Azərbaycanın hər bir vətəndaşı, qəlbi doğma yurdu ilə döyünən hər bir soydaşımız möhtəşəm qələbəyə öz töhfəsini verdi. O tarixi günlərdə Azərbaycanın yaradıcı insanları da müharibə ilə bağlı həqiqətləri çatdırın məqalələri, Vətən savasının salnaməsini yaranan yazıları ilə xalqın milli ruhunu, vətənpərvər gücünü bütün dünyaya çatdırdılar. Müəllifin özünün də qeyd etdiyi kimi, "Müzfər Komandan" kitabında toplanmış yazılar bu istəyin ifadəsidir.

Kitabın ən böyük dəyəri burada verilən məqalələrin hadisələrin içindən, qaynar dövründən, necə deyirlər, istə-isti yazılmasıdır. Hər hansı tarixi hadisə haqqında müxtəlif dövrlərdə, hətta yüz illər sonra da yazmaq olar. Amma razılıqla ki, yazılanların heç biri hadisənin, prosesin baş verdiyi vaxtda, onunla həmahəng qələmə alınmayan effektivliyi vermir. "Müzfər Komandan" kitabında da tək-cə məqalələri oxumursan, müəllifin qəlbinin həyəcanını, zəfər sevincini, eyni zamanda canını vətən yolunda qurban verməyi igidliyimizin itkisi ilə bağlı kədərini, bu günə və gələcəyə böyük ümidlərini duyursan.

Beş fəsildən ibarət kitabda 44 günlük Vətən səvəsi ilə bağlı, demək olar ki, bütün məsələlər diqqət ayrılır, fəsillərin düzümü, kitabın strukturu, müəllifin hekayə dili oxucunu ilk qələbə müjdesindən ən böyük zəfər anına, azad yurdlarımızda başlanmış quruculuq tarixinə, şanlı zəfərimizin ucalığından görünən parlaq gələcəyə qədər gətirib çıxarır. Geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuş "Müzfər Komandan" kitabı publisist qələminin məhsulu olsa belə tarixşünaslığa da ən yaxşı töhfədir.

Vahid ƏZİZ,
Xalq şairi

Ömürlər, talelər

Mücadilələrdə keçən ömür

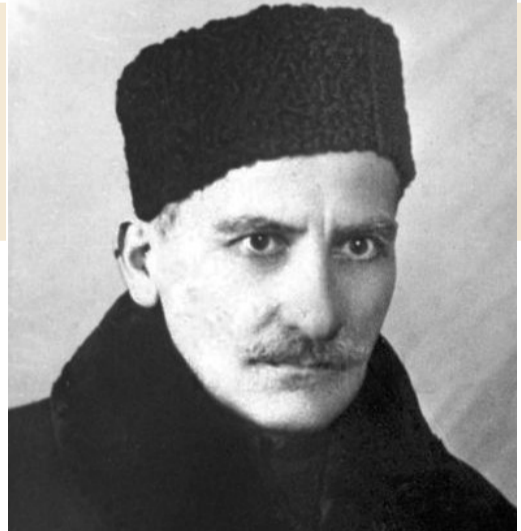
XX əsrin əvvəllərində ictimai-siyasi fəallardan biri, xeyriyyəçi, həkim, publisist, dilçi, nəşir, "İttihad" partiyasının rəhbəri, Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü Qara bəy Qarabəyov mübarizələr, mücadilələr dolu ömür yaşayıb.

O, 1874-cü il yanvarın 14-də Yelizavetpol qəzasının Şəmki mahalının, Zəyem nahiyəsinin Yuxarı Ayblı (indi Şiştəpə) kəndində dünyaya gəlib. Əli ağa və Cəfər ağa adlı qardaşları, Nəbat xanım və Gövhər xanım adı bacıları olub. Atası İsmayıl bəy Aşağı Ayblı kəndinin bəyi idi. Hər kəsin hörmətli Böyük ağa deyər müraciət etdiyi İsmayıl bəy bütün bölgədə nüfuz sahibi idi. O, olduqca mərd, vətənpərvər olan Böyük ağa 1920-ci il Gəncə işyanında qəhrmanlıq göstərmiş və şəhid olub.

Qara bəyin anası Şeyda xanım da əsilli-kökü ailədən idi. O, ən böyük torpaq sahiblərindən biri hesab edilən Allahyar bəy Zülqədərrovun bacısı idi.

İsmayıl bəy və Şeyda xanım övladlarının tərbiyəsinə və təhsilinə böyük diqqət və qayğı göstərirdilər. Ailənin kiçiyi olan Qara bəy ilk təhsilini alman-rus liseyində alıb. Dərslərinə məsuliyyətlə yanaşıb. Rus və alman dillərini öyrənib. Gələcəyi barədə ailə üzvlərinin böyük ümid və xəyalları vardı. Onlar Qara bəyin həkim olmasını istəyirdilər. Liseyi əla qiymətlərlə başa vurub. 1886-cı ildə atası onu Tiflisə aparıb. Qara bəy orada tibb təhsili verən klassik gimnaziyada oxuyub.

Gimnaziyanın son sinfində oxuyarkən ailəsi Bakıya köçüb. 1892-ci ildə gimnaziyanı əla qiymətlərlə bitirən Qara bəy də Bakıya gəlib. 1893-cü ildə Rusiyaya yollanıb. Moskva Universitetinin Tibb fakültəsinə daxil olub. Yenə də təhsil-

nə böyük məsuliyyətlə yanaşırdı, ancaq dövrün əksər fəal gənci kimi o da gündən-günə gərginləşən ictimai-siyasi hadisələrdən kənar qalmayıb. 1896-cı ildə inqilabi fəaliyyətinə görə bir il həbs cəzasına məhkum olunub.

1897-ci ildə cəzatsız bitib. Həbsdən azad olunan Qara bəy Estoniyaya yola düşüb. Derpt (Tartu) Yuriev Universitetinin almandilli Tibb fakültəsinə qəbul olunub. Universitetin əcazı-həkim ixtisasını uğurla bitirib, iki il Moskvada işləyib. Bakıya qayıdıb. Rus-müsəlman məktəbində həkim kimi fəaliyyətə başlayıb.

O, XX əsrin ilk ilində Bakı şəhərində ilk dəfə zöhrevi xəstəliklər üzrə kabinet açdı.

İctimai-siyasi hadisələrə də seyrçi qalmamışdı. Qara bəy Qarabəyov 1905-ci il avqustun 15-də Nijni-Novqorodda müxtəlif bölgələri təmsil edən 150 nəfərin iştirakı ilə Oka çayında "Qustav Struve" gəmisində gizli keçirilən Rusiya müsəlmanlarının ilk qurultayının iştirakçılarından biri olub.

Fəal siyasətə qoşulan Qara bəy milli oyanışın güclənməsində əhəmiyyətli rol oynayıb. "Difai" partiyasının rəhbərlərindən olub. O, publisist fəaliyyətinə başlayıb. "Həyat", "İrşad", "Kaspi" və başqa mətbu orqanlarla əməkdaşlıq edib.

1905-ci ilin sentyabrında Q.Qarabəyov Rusiyada iranlı fəhələrin yaratdıqları sosial-demokrat yönümlü "Mücahid" (İctimaiyyəncəmiyun) partiyasının xətti ilə şah istibdadına, müstəmləkəçiliyə qarşı nümayişlər keçirilən İrana gedib. Bir ay sonra geri döndü. 1906-cı il yanvarın 13-23-də Peterburqda (indiki Sankt-Peterburq) təşkil edilən Rusiya müsəlmanlarının ikinci qurultayında iştirak edib.

Qara bəy 1906-cı il fevralın 20-də Tiflisdə Qafqaz canişini Vorontsov-Daşkovun təşəbbüsü ilə başlanan erməni-müsəlman danışıqlarında Qafqaz türk əhalisini təmsil edənlərdən biri olub.

Siyasi fəallığı Qara bəy Qarabəyovun çarizmin xəfiyyətlərindən təqiblərinə məruz qoyub. Müharibə üz tutulmuşdu. 1908-ci ilin yayında İstanbula yollanıb, orada mülk alıb. Ailəsinin də İstanbula aparıb. İstanbulda "Səadət" adlı təşkilat yaradıb. Dörd ilədək orada həkim işləyib. 1910-cu ilin oktyabr-noyabr aylarında ailəsinin İstanbulda qoyub xüsusi tapşırıqla, gizli İrana gedib. İslam inqilabının genişlənməsinə dəstək göstərib.

1911-ci ilin sentyabrında ailəsi ilə Bakıya qayıdıb. Həkimlik və publisistlik fəaliyyətinin davam etdirib. Həmin il "Nicat" cəmiyyətinin xətti ilə keçirilən Mirzə Fətəli Axundzadənin 100 illik yubiley komissiyasının sədri seçilib.

Uzun illər üzərində çalışdığı "Türkcədən rusçaya mükəmməl lüğət" kitabını 1912-ci ildə nəşr etdirib. Tezliklə elmi məqsədləri onun ailəsi ilə birlikdə Almaniyaya köçməsinə səbəb olub. Ömrünün iki ili Berlinlə keçib. 1914-cü ildə Birinci Dünya müharibəsi başlayıb. Qara

bəy Qarabəyov ailəsi ilə birlikdə vətənə döndü. O zaman təşkil olunan "Dikaya diviziya"nın rəhbərliyində həkim kimi cəbhəyə gedib. 1917-ci il dekabr ayının əvvəllərində cəbhədən qaçıb. Həmin vaxt yeddi yaşlı oğlu Müzfərin "Sibir xorası" xəstəliyindən vəfat etməsi Qara bəyi sarsıdıb.

Qara bəy Qarabəyov Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə "İttihad" partiyasının rəhbəri kimi parlament üzvi seçilib.

1920-ci ildə bolşeviklər Cümhuriyyət hökumətini süquta uğradı. Hakimiyyəti ələ keçirdikdən sonra millətinin azadlığı, istiqlaliyyəti yolunda çalışmış digər fədakar ziyalılar kimi, Qara bəy Qarabəyov də bağışlanmayıb. Qara bəy həbs olub. Əmlakı müsadirə edilib. Arxangelkdəki Solovki düşərgəsinə sürgün edildi. Nəriman Nərimanovun xahişi onun 1923-cü ildə həbsdən qurtulması ilə nəticələndi. Moskvaya gəlib. Rusiya fəvqəladə komissarlığının xəstəxanasında həkim işləyib.

1924-cü ildə Qazaxıstan köçüb, orada ilk məmurluq texnikumunun əsasını qoyub. 1933-cü ildə Səmərqənd xəstəxanasında baş həkimin müavini, 1936-cı ildə isə Səmərqənddə vərəm sanatoriyasının baş həkimi olub.

1937-ci ildə Qara bəy Qarabəyov yenidən repressiyaya məruz qalıb. Həbs edilərək Koltma düşərgəsinə göndərilib. Onillik həbs cəzası bitdikdən sonra vətəndaş iş və qeydiyyat problemləri ilə üzləşdiyinə görə, yenidən Səmərqəndə yaşamaq məcburiyyətində qalıb. 1953-cü il sentyabrın 27-də vəfat edib. On üç il sonra Özbəkistan SSR Ali Məhkəməsi kollegiyasınının 130 sayılı qərarı ilə Qarabəyov Qara bəy İsmayıl bəy oğluna ölümündən sonra bəraət verilib.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

